

szóbelit a minisztérium írja elő és küldi. A gimnáziumi érettségi vizsgaszabályzathoz gyakran mellékeltek „értelmezést”, útmutatót. Az abban megfogalmazott „szép elvek” egy része épp a minisztériumi késedelmek miatt vált megvalósíthatatlanná. Ezek közül talán a legjellemzőbb: „Az adott tantárgy szakmai munkaközössége vagy a megbízott tanár március 15-ig kidolgozza az érettségi vizsga tételait, és a vizsgára jelentkező jelöltekkel közli a vizsga teljes anyagát és az A altételeket, útmutatót ad nekik a felkészüléshez.”¹⁷⁵ Ugyanakkor a szóbeli tételket r e n d s z e r e s e n március utolsó tíz napjában küldték (szakfagyként külön-külön).

Az érettségik tapasztalatait rendre országosan is összegezték. A 60-as évek első felében kevésbé, azt követően többé-kevésbé elégedettek voltak az irányítók a vizsgákkal. Egy megállapítás-sor azonban gyakorta „visszaköszönt” az iratokból: „A tantestületek szívesen hártották a tanulók tudásában mutatkozó hiányokat a tanulók gyenge képességeire, az általános iskolai felkészítés hiányosságaira, vagy a tanulók más irányú érdeklődésére. Ebben számos elnök elvtelenül segítette a testületet. A hiányokat egyoldalúan a tanulókra hártották, az eredményekért viszont csak a testületeket dicsérték – mondja az országos értékelés”¹⁷⁷

Ami a radnótis érettségiket illeti, az első két évben 4,00 alatt maradt az átlag. 1960/61-ben végzetekről az év végi jegyzőkönyv örömmel állapítja meg, hogy „A IV. B osztályunk érettségi átlaga átlépte a bűvös vonalat, a négyes átlagot: 4,12-re végzett.” Aztán az iskola tanulmányi eredményének növekedésével párhuzamosan, nőtt az érettségi átlag is. 1968/69-ban lett fordított a helyzet: ekkor csupán egy osztály végzett négy egész alatt, a IV. C, amely 3,6-et ért el. A többieké: IV. B 4,13, IV. A 4,2 IV. D 4,4.¹⁷⁷

Az iskolavezetés szinte évente sérelmezte a tagozatos érettségizők hátrányos helyzetét. A sérelmezés okfejtése abszolút logikus. Lényege: a tagozatos tanulók érettségi feladatsora lényegesen nehezebb a nem tagozatosokénál, így azonos tárgyból rosszabb eredményt érnek el, mint a nem tagozatosok, jóllehet sokkal többet tanultak és sokkal többet tudnak, mint azok. A továbbtanuláshoz szükséges pontszámuk így kevesebb lesz. Ugyanakkor játszi könnyedséggel oldották volna meg a nem tagozatosok feladatait. És nemcsak matematikából, fizikából volt ez így. Orosz nyelvből is. A nem tagozatosok használhattak szótárt a fordításhoz, a tagozatosok nem; az érettségi okmányban azonban csak az szerepelt: orosz nyelvből hányas.

Ma már ilyen gond nincs, hiszen általánossá váltak a közös érettségi-felvételi írásbelik. Ennek első állomása a korszak utolsó évében volt, 1972/73. tanév után, amikor a minisztérium 129.365/1973. XXVII. sz. rendeletével bevezette matematikából a közös írásbelit.

A gimnázium egyik célja, hogy végzettjei bejussanak a felső-

Kísérletivé vált annyiban, hogy a politechnikai képzést próbál/gat/ta. Ezt méltatta a Délmagyarország: „Szocializmust építő hazánkban a politechnikai oktatásnak az ad nagy jelentőséget, hogy építésünk szélesedő távlata

– a második ötéves terv – megnövekedett feladatokat állít ifjúságunk elé. A régi iskola gyakorlatilag olyan primitív alapot (sic!) adott, hogy neveltjei közül sokan nem mertek a falba egy szegyet beütni

...vagy nem mertek egy villanykapcsolót megjavítani. (március 4.)

1956/57.

Ismét megindult a hitoktatás. 122-en jelentkeztek, ebből 11-en a reformátusra, a többiek a római katolikus hitoktatásra. Az iskola tanulóinak 32,67%-át adták. (I.: 27/1956.)

1956. október 1–6.

Balatonfüreden tanácskoztak a neveléstudomány művelői és a gyakorló pedagógusok. Az országot elárasztó elégedetlenség

e tanácskozás fő jellemzője lett. Különösen a tananyag „átpolitizálását” bírálták – egy példát kiemelve –: „...lehetetlen, hogy egyik évben elfogadják a tantervben Arany Jánost, a másik évben nem.”

1956. október 24.

Megalakult a második Nagy Imre-kormány. Az oktatásügyi miniszter Kónya Albert lett.

1956. november 2.

E nappal elkészült az Oktatásügyi Minisztériumban egy utasítástervezet az oktatás átalakításáról. Gyökeres reformot akart. Addig is intézkedni kívánt az általános iskola és valamennyi középiskola történelmi tankönyveinek kivonásáról, az irodalom és földrajz-könyvek szovjet vonatkozású részeinek elhagyásáról, az orosz nyelv kötelező oktatásának megszűnéséről és a szabad vallásoktatás biztosításáról.

1956. november 4.

Kádár János – saját vezetésével –

fokú intézményekbe. A végzős radnótisták többsége jelentkezett továbbtanulásra. Nagybibik hányaduk öt irányba készült: orvos (gyógyszerész), jog, bölcsélet, természettudomány, tanárképző felé. A felvettek aránya az 50%-ot meghaladta. Az arány a korszak vége felé kedvezőbb. Ezt mutatja az alábbi táblázat is: (Az 1967. év részletes adatát 1. források.)

Kimutatás, készült 1972. szeptember 19-én

	jelentkezett	vizsgát tett	felvett	%
Orvostudományi (gyógyszerészeti)	48	48	26	54,15
Természettudományi	32	31	29	93,54
Jogtudományi	11	11	8	72,72
Bölcsészettudományi	11	11	5	45,45
Tanárképző	20	19	10	52,63
Élelmiszeripari Főiskola	10	7	6	85,71
Távoktatási Főiskola	1	1	–	0,00
Védőnőképző Intézet	1	1	1	100,00
Összesen:	134	129	85	66 %. ¹⁷⁸

(A Szegedre jelentkezettek adatai.)

II.6. A nevelés

Addig, amíg a szellemi életben – ha úgy tetszik: a hivatalos művelődéspolitikában – lényeges változások következtek be a hatvanas években, addig az iskolai nevelés megmerevedett. A politikában bekövetkezett változása alapdokumentuma az 1958 augusztusában kiadott, az „MSZMP művelődéspolitikai irányelvei.” (A történelem furcsa fintora, hogy alig egy hónappal korábban végezték ki Nagy Imrét és mártírtársait.) Az „irányelvek” szakított a művészet pártirányításának direkt, adminisztratív módszereivel, a marxista eszmeiség monopóliumának, az irodalom és művészet szocialista egységének voluntarista igényével; hatalom és művészet között a bajvívó, pankrációs küzdelem helyett, békésebb modus vivendi kiegyezés lehetőségét kínálta fel. A kor fő ideológusa, vezető kultúrpolitikusa a hatvanas évektől Aczél György lett, aki a tolerancia híve (is) volt. Kétségtelen, voltak bizonyos tabuk: a fennálló hatalom legitimitása, Nagy Imre; 1956 = ellenforradalom; a többpártrendszer; az emigráció; a Szovjetunió (= szovjet csapatok Magyarországon); a szövetséges szocialista országok politikája; 1968; az augusztusi „prágai tavasz” stb., de e témák kikerülésével egyéb összeütközési ok nemigen akadt. A nagypolitikától teljesen eltért annak kicsiny része, az oktatásügy. A munkaiskola, a nevelőiskola kötelező nevelési programja szinte kizárta, hogy az értelmiség középiskolai tanári kara szellemileg része legyen a hatvanas évek „aranykorának” (ahogy a művelődéspolitikai korszakot nevezik). Gondoskodott erről a centralizált-decentralizált oktatásügyi bürokratikus apparátus: az „elrendelem”, „utasítom” – felülről, és a „tisztelettel jelentem” – alulról.

A főbb nevelési területek közül a *szocialista hazafiság* továbbra is az első helyen állt, a harsánysága szelídült, pontosan annyira, amennyire a Rákosi-diktatúra mérséklődött a Kádár-diktatúrában.

Az internacionalista „vonal” hangsúlyozása is elmaradt a korábbi korszaktól. Új fogalommal töltődött az országos ideológia, aminek azonnali nevelési következménye lett: a *fellazítás* fogalmával. Ennek lényege, hogy különböző hírközlő csatornákon – a nagypolitikai akarat ellenére – egy-egy hír, egy-egy képkocka felvillant „a piszkos imperialista hatalmak” mindennapi életéből: ott tömegcikké vált a személygépkocsi, a telefon, a televízió, miközben Magyarországon ezek elérendő életcélként lebegtek. Ha hiányzott a kézenfekvő magyarázat, hogy a nyugati jólét csak kevesek sajátja, a magyar ember és a magyar ifjúság már „fellazult”. És rögtön *kispolgárian gondolkodott*, ami ellen szintén harcolni kellett, netán nem értékelte kellően a *szocialista demokrácia* lényegét, azaz cinikussá vált. A *cinizmus elleni* harc is gyakorta visszatérő nevelési feladat lett.

1968: az új gazdasági mechanizmus bevezetésének kísérlete újabb nevelési feladatokkal gazdagította az iskolát (amely felhasználta a televízió dr. Agy-sorozatát): meg kellett magyarázni, hogy az áruérték-, az értéktebblet-elméletek úgy érvényesülnek, hogy közben érvényesül a szocialista demokrácia is.

Napirenden maradt az *antiklerikális* és az *antinacionalista* nevelés is.

A világpolitika eseményei a hidegháború és a békés egymás mellett élés között váltakoztak. 1960: a szovjetek lelövik az U-2-es amerikai kémrepülőgépet, meghiúsul a párizsi négyhatalmi csúcs, ugyanakkor a kommunista- és munkáspártok moszkvai értekezlete elfogadta a békés egymás mellett élés elvét.

1961: bécsi csúcstalálkozó Hruscsov és Kennedy között, de felépíti az NDK a berlini falat... 1968: Atomsorompó-egyezmény, közvetlen légi járat Washington és Moszkva között, ugyanakkor leverték a Varsói Szerződés tagországai a „prágai tavaszt”. Ezek eredményezték a *honvédelmi nevelés* fontosságát a gimnáziumokban.

A politikai életre nevelést az aktuális eseményekhez (is) kapcsolták. Először a tanárokat „nevelték meg”: SZKP XXII. kongresszusa (megvitatás: 1962. február, március) anyagával, majd az MSZMP VIII. (1962.), IX. (1966.), X. (1970.) kongresszusainak határozataival. Az itt elsajátított ideológia anyag lett a politikai életre nevelés témája.

Az „akciók” közül kiemelhető a „vietnami hét”, amelyet 1967. október 21–27-e között kellett megrendezni (a városi körlevél kelte október 17.!)⁷⁹, a „Megemlékezés a Munkásörtség fennállásának 15. évfordulójáról” elnevezésű, amelyre 1972. januárjában vagy februárjában kellett sort keríteni (a körlevél kelte január 19.)⁸⁰ és a „Megemlékezés az államosításról” akció, amelyhez kis módszertani útmutatót is mellékeltek. Ennek első pontja: „a

ellenkormányt jelent be rádión keresztül Magyar Forradalmi Munkás-Paraszti kormány néven. Legitimitásának „nyomatéka” a második szovjet invázió megindulása a demokrácia és a törvényes kormány ellen.

1956. november 16.

Az októberi, novemberi események miatt a legtöbb iskolában a tanítás szünetelt. E napi keltezéssel a 7/1956. Korm. sz. határozat intézkedett az oktatás megindításáról az általános és középiskolákban.

1956. december 29.

Az ez évi 33. sz. tvr. intézkedik egyes minisztériumok összevonásáról. Így az Oktatásiügyi és Népművelési Minisztériumból Művelődésiügyi Minisztérium lett.

1957. február

Újból kötelezővé tették az orosz nyelv és irodalom oktatását a középfokú iskolákban (is). Együttel bevezették a Logika c. tantárgyat.

1957. február 28.

Kiegészült a Magyar
Forradalmi
Munkás-Paraszti
Kormány.
Művelődésügyi
miniszter lett
Kállai Gyula.

1957. március 21.

Zászlót bontott
a Magyar Szocialista
Munkáspárt
ifjúsági szervezete,
a Kommunista
Ifjúsági Szövetség,
a KISZ.
Iskolai szerve is
alakult.
A tanév végéig
64-en léptek
tagjai sorába.

1957. március 24.

21/1957. Korm. sz.
rendelet
a vallásoktatásról.
Általános elve
leszögezi, hogy
a vallásoktatásban
való részvétel
vagy részt nem
vétel szabadságát
mindenkinek
tisztelőben
kell tartani.
Az oktatás
tartalma nem
irányulhat
a Magyar
Népköztársaság
rendje ellen.
A konkrétumok
közül kiemelhető
az, hogy
a vallásórákat
a kötelező tanítási
időn kívül
– órák előtt vagy
után
– heti két órában
kell tartani.

*Egy harmadikos osztály eszmecseréje a forradalomról
1996. március 15-e kapcsán. Jobbról a vitavezető tanár.
(Délmagyarország, 1996. március 14.)*

megemlékezések színvonalas megrendezése érdekében alakítsanak előkészítő bizottságot, dolgozzák ki a megemlékezés részletes programját.”¹⁸¹ De meg kellett várni a központi ünnepeket, melyeket 1973. március 26-án tartottak, és annak szellemében kellett ünnepelni az iskolákban.

A politikai nevelés fontosságát híven megőrizték a tantestületi jegyzőkönyvek, amelyekben egy gondolatsor gyakorta ismétlődött: „Fontos! Lépést tartani a politikai eseményekkel. Ne csak mondani az elvet, hanem állást foglalni mellette. Ha nem a meggyőződés beszél a tanárból, nem sok értelme van a politikai nevelésnek.”¹⁸²

Az oktatással-neveléssel szorosan összefügg a módszer. Ebben rendkívül színes e korszak (sokat lendített a nyelvi laboratórium a metodikai kultúrán): a hagyományos frontális módszer mellett alkalmaztak programozott oktatást, csoportfoglalkoztatást, differenciált oktatást, differenciált csoportfoglalkoztatást, és rendszeressé vált az audiovizuális szemléltetés.

Míndezek közepette kimondva és kimondatlanul szerepelt a nevelésben az iskola iránt való elkötelezettség kialakításának igénye, a közösségi szellem folyamatos fejlesztése, az együvé tartozás érzésének erősítése. Ennek eredménye lett az ún. „Radnóti-szellem” kialakulása, ami független volt az aktuálpolitikától, a mindenkorai miniszteri rendeletektől. Minden nevelési értekezleten – legtöbbször jegyzőkönyvön kívüli megjegyzésként szó esett a témáról. Az igazgatóság célirányos tevékenysége, a tantestület tagjainak kapcsolata a diáksággal, az iskolában jelentkező egyéb hatások alakították ezt az érzést. Az évek során lassan beivódott a tanulókbá a: „mi, radnótiásták tartunk össze!” jel-

mondatt, de csak akkor fogalmazódott meg, amikor kikerültek az iskola falai közül. A közösség hatása, az iskoláért való tenni akarás sokszor segített átvészelné a mindennapok nehéz pillanatait. Az iskolatörténetnek nem célja egy-egy korszak minősítése, de tény, hogy a Klauzál felváltó Radnótira ekkor figyelt fel a város, a megye, az ország és a külföld. Mert munkaiskolává vált, mert úttörő munkát végzett a politechnikai oktatásban, kidolgozta annak oktatási gyakorlatát.

Tény: „Az elmúlt 10 év alatt (1957/58–1967/68) iskolánkat meglátogatta összesen 93 delegáció. Magyar delegáció 27, külföldi 66. Szocialista országokból 57, tőkés országokból 9. A miniszteri vagy minisztériumi delegációk száma 8 (magyar 2, külföldi 6). Európán kívüli országokból: USA, Kína, Kuba.

A látogatók száma a delegációkban: 444 fő. Ebből magyar 1178, külföldi 266. Szocialista országból jött 244 fő, tőkés országból 22. A külföldi országok felsorolása: Szovjetunió, Csehszlovákia, Bulgária, NDK, Lengyelország, Románia, Jugoszlávia, Kuba, Kína, Ausztria, Anglia, Finnország, Franciaország, USA.”¹⁸³

(A tanórán kívüli tevékenységek zöme áthúzódik a következő korszakra is, bemutatásuk ott fog történni.)

III. A kísérletezések kora 1973/74. tanévtől

Ha egy intézmény az országos figyelem középpontjába került, ott is szeretett volna maradni. Az 5+1-es és a politechnikai oktatás a Radnót híressé tette. Természetes, hogy ezt a pozícióját meg akarja őrizni. A munkaiskolát elsöpörte a kor, az igények változása. Az iskolavezetés igyekezett keresni azokat a lehetőségeket, melyek új távlatokat nyitnak a Radnóti gimnáziumnak és egyúttal az oktatásügynek is. Szükség volt felfedezni, mire van igény, meg kellett találni a törvényi szabályozás pontatlanságából adódó lehetőségeket, indokolni kellett a tervezett változtatás jogosságát és fontosságát, meg kellett találni az engedélyeztetés útját. Az évek során újabb és újabb oktatási-nevelési lehetőségeket próbált ki az iskola. Vállalkozó kedvét a minisztérium elismerte: 1986. szeptember elsejétől használhatta a kísérleti jelzöt, ami tartalmában a minisztérium kísérleti gimnáziumát jelentette. Teljes neve tehát így alakult: *Radnóti Miklós Kísérleti Gimnázium*.

Az 1987/88-as tanévtől általános iskolásokat is fogadtak a régi falak, megszerveződött a hat évfolyamra tervezett matematikai iskola, ami ma is egyedülálló a magyar közoktatásban. A hetedikesk megjelenésével 1988. május 4-én felvette a mai napig – hivatalosan – használt nevét: *Radnóti Miklós Kísérleti Gimnázium és Általános Iskola*.

A gazdasági, társadalmi életben bekövetkezett szervezeti vál-

1956/57.

Részletes tanári adatsort kért a felsőbb szerv a Radnótitól (is). Az 1957. április 27-i listából kitűnt, hogy Iványi János a legrégebbi iskolai tanár. Ő 1942-től itt tanított. Szinte a jegyzék összeállítása előtt érkezett Kocsis Vilmos. Kezdesi napja: 1957. február 11. A jelentésben 33 név szerepelt. (I. : j. n.)

1957. május 24.

E napon ellenőrizte a tűzoltóság képviselője, Fehér Kálmán alhadnagy a 40/1956. sz. O. M. rendelet végrehajtását. Apróbb hibáktól eltekintve (pl: az asztalos-műhelyben egy db kétszázliteres hordót kell elhelyezni két db vederrel) mindent rendben talált. (I. : jn. f. kelt.)

1956/57.

A tanév folyamán négy osztály végzett: 22 (A), 20 (B), 22 (C) és 28 (D) létszámmal.

1957/58.

Néhány tárgy tényanyaga visszatért az eredetihez, a „normális”-hoz. Így Petőfi Sándor

életének tanításából
eltűnt Rákosi Mátyás
1948. március 15-én
mondott ünnepi
beszéde (1).

1957/58.

A szocialista rendet
szocialista rendőrség
„szilárdította”.

Munkájuk
eredményével
gyakorta találkoztak
az év folyamán
a tanárok. Sorra
jelentették fel
a tanulókat
kerékpárkihágásokért.

Az egyik világítás
nélkül kerekedett,
a másik a tilos jelzést
nem vette
figyelembe,
a harmadik
a behajtani tilos
táblát ...

Az igazgatónak írt
feljelentés
az osztályfőnökhöz
került,
akik rendszerint
osztályfőnöki
figyelmeztetésben
részesítették
a renitens
diákokat.
(I: 1403/1958. kif.)

1957/58.

Egyetemi végzettség
ide, egyetemi
végzettség oda,
ideológiailag
ez kevés volt
a tanításhoz.
Megkezdődtek
a beiskolázások
a létrehozott
marxista-leninista
esti egyetemre.
Az első „áldozatok”
egyike Grigercsik
Endre lett, akinek

tozásokat az iskoláknak át kellett venniük. A városi tömegközlekedés zsúfoltságát lépcsőzetes munkakezdéssel oldották fel az 1976/77-es tanévben. Az iskolákban is ötnapos lett a tanítás 1982/83-tól. Az órarendek egy-egy hétig voltak érvényben, ezt hívták ciklikus tanításnak. A Radnóti az ezzel járó adminisztrációt csupán három évig „bírt”, ciklus nélküli óratervekkel tanítottak már az 1985/86-os tanévben. A magas óraszámot a „0” (nulladik) órákkal próbálták megoldani, hogy a tanítás utáni ebéd ideje ne tolódjon nagyon délutánra, de erős társadalmi nyomásra (szülői, tanári, tanulói akarat találkozására) eltörölték.

A tanítás tartalmában – a kísérletezés nélkül is – gyakoriak voltak a változások, de ezek nem érintették az iskolaszervezetet. Néhány ezek közül: a politechnikából technika lett, amely fokozatosan megszűnt; világnézetet tanítottak, majd bevezetést a filozófiába; „tantárgy” lett a honvédelem, de mégsem lett az; hiszen az osztályfőnöki, a testnevelési, a történelem órák elméleti és gyakorlati ismereteit a honvédelmi nap követte, aztán ezt is eltemette az idő; eltörölték a történelem tantárgy érettségijét, majd visszaállították; megszűnt a tanulói előmenetelben a tanulmányi átlag; matematikával kezdve közösek lettek az érettségi-felvételi írásbelik több tárgyból is; új fogalmak kerültek az oktatás mindennapjaiba: felzárkóztatás, orientáció, fakultáció – előrehozott vizsga, egyedi óraterv, speciális tanrend stb.

A tanórán kívüli tevékenység közül a legnagyobb változás az ifjúsági tömegmozgalomban történt: előbb a KISZ égisze alatt, – de nem csak mozgalmi célokért – diákszervezetet tartották, utóbb a KISZ mellett megjelentek az alternatív ifjúsági szervezetek, végül a KISZ is a múlté lett.

III.1. Alapdokumentumok

Az 1961. évi oktatási törvényt az idő túlhaladta. Ezt felismerte

Iratológia V. Jelentések III.

Jelentés

- az első osztályosokról;
- a negyedik tanulókról (májusi állapot),
- a IV.-ben végzettekről,
- az I. osztályt végzettekről,
- a pedagógusok lakásbonyolításáról,
- a fakultatív oktatás előkészítéséről,
- a takarékosági intézkedések végrehajtásáról,
- a kedvezményes gépkocsi-vásárlásra jelentkezettekről,
- az iskola tanítási rendjéről (a VOLÁN-nak),
- a tanulók és tanárok nyári foglalkoztatásáról,
- a hittanításról,
- az előző tanév munkájáról (megadott szempontok szerint),
- a nemzeti nyelv oktatása iránti igényről.

a pártállam (így talán pontosabb: az állampárt), az MSZMP és meghozta Központi Bizottságán keresztül 1972. június 15-én oktatáspolitikai határozatát. (E dokumentum könyv alakban: Az állami oktatás helyzete és fejlesztésének feladatai, Kossuth K., 1972.) A határozat előzményéhez tartozott az M. M. gimnáziumi osztályának 1972-es jelentése a gimnáziumi alaplokumentumok és megvalósulásuk vizsgálatáról, továbbá egy ad hoc – természetesen pártirányú – szervezet, a Tantervi Főbizottság „Az oktatás tartalmi korszerűsítésének elvei és a tantervi munkálatok vázlatos ütemterve 1973–78” c. elemző anyaga.

A határozat után irányelveket fogalmazott meg a Gimnáziumi Tantervi Bizottság az új gimnáziumi pedagógiai program elkészítéséhez. A gimnázium társadalmi funkcióját oly tisztán adta meg, hogy ma sem lehet érvényességét vitatni: „A gimnáziumnak fel kell adni azt az elképzelést, hogy mindent meg kell taníttania, ami hagyományosan az általános műveltséghez tartozik. E helyett úgy kell kialakítani a tanterveket (a segédeszközöket és módszereket), hogy az *k é s s z é* (hajlandóvá) és *k é p e s s é* (alkalmassá) tegye a tanulókat érettségi vizsga után a folyamatos önművelésre (önnevelésre és önképzésre), a tudományos és kulturális *é r t é k e k* önálló elsajátítására.

A gimnázium a permanens önművelésre való felkészítéssel alapozhatja meg az egyén társadalmi beilleszkedését és segítheti elő a társadalmi mobilitás egészséges szinten tartatását.”¹⁸⁴ Az „Irányelvekben” tűnt fel egy olyan szó, amely a gyakorlatot felváltó iskola kulcsszava lett, és meghatározóvá vált a kísérleti munkának: a *tehetség*. (Hogy azután a tehetséggel mit lehet kezdeni, a vélemények megoszlottak: dr. Ágoston György egyetemi tanár, a JATE pedagógiai tanszékének vezetője szerint a tehetség nevelő, mások szerint a tehetséget gondozni kell.)

A dokumentum okfejtése: „...minden ép idegrendszerrel született gyermek valamely meghatározható területen jobb adottságokkal rendelkezik, mint egyéb területeken; *minden ép gyermek valamiben tehetséges* (a kiemelés iratbeli).”

A tehetséget ki kell bontani mind elméleti, mind gyakorlati irányba arra, amerre a tehetség „hajlik”. Az akkori pedagógiai szakirodalom szerint ez serdülőkorban eldől. Erre kell a gimnáziumnak figyelni, a különféle életpályák felé orientálni a diákokat, és harmadiktól a tehetség iránya szerint szakosodni. Ebben látta lényegét az oktatáspolitikai határozat: „A gimnáziumok feladata elsősorban a továbbtanulásra való felkészítés legyen. A tovább nem tanulókat a gimnázium segítse a gyakorlati életre való felkészüléshez is.

A II. évfolyamtól kezdődően fakultatív tárgyak oktatását kell bevezetni, s ezek sorában olyan tantárgyak, tantárgycsoportok szerepeljenek, amelyek részben a továbbtanulásra készítik fel a tanulókat (pl. irodalom, történelem...), részben a végzés utáni munkába állásukat segítik (pl. közgazdasági, közigazgatási ismeretek, műszaki rajz...).¹⁸⁵

e célból kiállított munkaadói igazolásának kelte: 1957. november 28. (I.: 15-32/1957).

1958. január 28.

Változás történt a művelődési tárca élén. Benke Valéria lett a művelődési miniszter Kállai Gyula helyett.

1958. február 15.

A gimnáziumot egy szovjet delegáció látogatta meg. Benyomásairól néhány gondolatot írtak az intézet vendégkönyvébe: „Nagy meglepéssel és örömmel állapítottuk meg, hogy a gimnázium szép sikereket ért el a tanulók politechnikai képzésében... Beszélünk kell még a meglátogatott órák magas színvonaláról i...”

1958. március 29.

E napi az 1014/1958. Korm. r., amely a „gyakorlati foglalkozás” c. tantárgyat vezette be.

1958. május 18.

Az intézet fennállásának 60. évét jubileumi évvé nevezték ki. Jó alkalom volt ez az ország pedagógusainak találkozására.

A vendégkönyvet
690-en írták alá.
A legtöbb
megjegyzés
a szakköri
és a politechnikai
kiállítást illetve:
„Végre egy szép
és jó iskolai
kiállítás.”

1957/58.

A „szocialista”
iskolatörténet
kezdetéből
kiemelkednek
az ez évi OKTV
versenyek. Orosz
nyelvből első,
matematikából 2.,
történelemből
szintügy,
magyarból
3. helyezést
sikerült elérni.
Az első osztályos
Krámlí András
az Arany Dániel
országos versenyen
második lett.

1958. június 15.

A KISZ
szervezésében
megkezdődött
az építőtábori
mozgalom.
Az egyetemista ifjak
és a középiskolások
a Hanság vízének
lecsapolásán
dolgoztak.

1958/59.

Megszűnt
a Radnóti gimnázium
gyakorlónak lenni.
A 154/1958./ M. K.
13./ MM. I. bek. c)
pontja szerint
gyakorló
gimnáziummá

Az „Irányelvek” alapján elkészítendő dokumentumok határidejét 1978-ban adták meg, ekkorra kellett elkészíteni a gimnáziumok egységes nevelési és oktatási tervét. Addig az alábbi óratervezet szerint tanítottak:

	I.	II.	III.	IV.	Összesen
Magyar nyelv	2	2	1	1	6
irodalom	2	2	3	3	10
Történelem és társadalmi ismeretek	2	2	3	4	11
Világnézetünk alapjai	-	-	-	2	2
Orosz	4	3	3	2	12
2. idegen nyelv	3	3	-	-	6
Matematika	5	4	3	3	15
Fizika	2	2	2	4	10
Kémia	2	3	-	-	5
Biológia	-	-	4	-	4
Földrajz	2	3	-	-	5
Ének-zene	1	1	1	1	4
Rajz és műalkotások elemzése	1	1	1	1	4
Testnevelés, honvédelmi gyakorlatok	3	3	3	3	12
Technika	2	2	-	-	4
Osztályfőnöki óra	1	1	1	1	4
	32	32	25	25	114
Fakultatív órák	-	-	8	8	16
Összesen:	32	32	33	33	130¹⁸⁶

A szaktárgyak közül a technika az újdonság. Ezt azzal magyarázták, hogy a műszaki-technikai nevelés az általános képzés szerkesztésének része. A testnevelés szaktárgy honvédelmi ismeretekkel bővült. Az érvelés: „A polgári védelem címen jelenleg oktatott ismeretek elavultak, ezért az egész témakör anyaga kicserélendő.”

A párthatározat és az „Irányelvek” alapján 1978-ban az intézményekhez eljutott az új dokumentum, ami egy vastag (kék) könyv¹⁸⁷ volt. Az abban foglaltakat a gimnázium I. osztályában az 1979/80. tanévtől kellett bevezetni, a fizika és a technika tantárgyakat új tanterv szerint az 1981/82. évtől. A gimnázium céljának megfogalmazása teljesen ellenkezője az „Irányelvek”-ben rögzítettnek. „A gimnázium általánosan művelő középiskola. Célja, hogy – az általános iskolai nevelés és oktatás eredményeire építve – folytassa, kiegészítse és elmélyítse a szocialista ember személyiségének az ismeretek, képességek, világnézet, magatartás és ízlés egységében történő alakítását. A gimnázium az adott életkor lehetőségeit figyelembe véve dolgozza fel és rendszerezze a kor társadalmi műveltségét. Tegye képessé tanulóit a felsőfokú továbbtanulásra, szakképzettség megszerzésére, a gimnázium elvégzése utáni munkavállalásra. Fejlessze ki a tanulóknak az önművelés, önnevelés, önmegvalósítás igényét és képességét.”¹⁸⁸

A felzárkóztatás és az orientáció pedagógiai körülírására, az orientáció tanterve e könyvben kapott helyet. A felzárkóztatás

ezt megelőzően is folyt, napjainkban sem idegen a mindennapi tanítástól. Lényege, hogy a gimnázium első osztályában egyenlítődjék ki az általános iskolából hozott tudás, ne legyen különbség. A kézenfekvő tanári gyakorlatot előbb definiálták, majd megadták a metodikát:

„a) tanulónként és tantárgyanként vizsgáljuk meg a felkészültségi szintet, valamint az általános képességszintet;

b) a vizsgálat eredményeként döntsük el, hogy a tanulónak van-e szüksége felzárkóztatásra, s ha igen, milyen tantárgyban, területen és mértékben;”¹⁸⁹

A felzárkóztatást tehát szintfelmérés előzte meg. Ehhez az O. M. az Országos Pedagógiai Intézeten (OPI) keresztül központi feladatlapokat küldött az iskoláknak. Néhány tárgyból nehézségi fokuk olyan magas volt, hogy a tanulók fele az 50%-os eredményt sem érte el (pl. magyar nyelvtanból). Szintmegállapítás magyar nyelv és irodalomból, történelemből, orosz nyelvből, matematikából, fizikából, kémiából és földrajzból történt. A Radnóti gimnázium félévi nevelőtestületi jegyzőkönyveiből az derült ki, hogy a tanárok többsége: 1. nem tartotta jónak a feladatlapokat; 2. a felsőbb szervek „packázásának” minősítette; 3. az általánosan gyenge eredmények miatt nem tudott azokkal mit kezdeni; 5. írásbeli pluszmunkáját felesleges túlterhelésének minősítette... stb.

A felzárkóztatás ma is élő gyakorlat, de nem szűkül első osztályra, korrepetálásnak hívják, színtere pedig a tanulószoba, indításához meghatározott iskolai órakeret áll rendelkezésre, amit rugalmasan kezelnek a szaktanári igényeknek megfelelően.

Eltűnt viszont az orientáció abban az értelemben, ahogy azt 1978-ban képelték. A pályairányítást beépítették a gimnázium II. évfolyamának óratervébe, heti egy órával. (l. alább!) Definícióját így adták meg: „Az orientáció, amint a neve is mutatja, bizonyos irányban való tájékozódást jelent.” Illetve összekapcsolta a felzárkóztatással: „A kiegyenlítő célzatú felzárkóztatást a differenciáló igényű orientáció követi.”¹⁹⁰

Az orientáció programja évi 32 órára tervezve a következő volt: A) Bevezetés a pályaaorientációs fogalmakhoz (kb. 4 óra); B) Önismereti témák (kb. 8 óra); C) Iskolarendszer, munkaerő-gazdálkodás (kb. 2 óra); D) Pályaismertetések (kb. 14 óra): „Pedagógiai pályák, egészségügyi pályák; jogi pályák; közgazdasági pályák; közgazdasági, ügyviteli pályák; műszaki pályák; nehéz- és energiaipar, építőipar; vegyi, gép-, elektrotechnikai ipar; könnyűipar, élelmiszeripar, szállító, hírközlő ipar; mezőgazdasági pályák (növénytermesztési, állattenyésztési); kereskedelem, vendéglátó-, szolgáltatóipari pályák; elméleti természettudományi pályák; elméleti társadalomtudományi pályák; katonai pályák; kulturális, művészeti pályák; E) Összefoglalások, vetélkedők (kb. 4 óra).”¹⁹¹

Az orientációt követte a fakultáció (l. alfejezet!). A bevezetett óraterv az alábbi:

az Április 4. úti Ságvári Endre Gimnáziumot jelölték ki.

1958/59.

Óriási tanári mozgást eredményezett, hogy a gimnázium gyakorló jellege megszűnt. Nyolcan a Ságvárit választották új munkahelyüknek, ketten a tanítóképzőt, míg négyen egyéb intézménybe távoztak. (I.: j.n.)

1958/59.

A tanév feladatát az iskolai évkönyvben a szerző, Lévay Béla tanár így foglalta össze:

1. A középiskolai politechnikai oktatásban az iskolai tanműhelyes politechnikai oktatás módjának és lehetőségeinek a megalapozása, s az eddigi kísérletek folytatása.
2. A marxista erkölcsi ismeretek órarendszerű oktatásának bevezetése kísérleti jelleggel. (3. e. pont az esti oktatásról szólt.)

1958/59.

Külső óraadót engedélyezett a Szeged Városi Tanács V. B. művelődésügyi osztálya Hoffgesang

**Péter személyében,
aki politchnikát
oktatott.
(I.:1102/2/1958.)
Ugyanilyen engedélyt
kaptak ketten
a Dózsa György
Általános Iskolából,
öten a gépipari
technikumból.**

1958/59.

**Megnőtt
a polittechnikai
pedagógiai
szakirodalom
száma.
A publikációkban
élen járt az iskola
igazgatója,
dr. Bánfalvi József.
Cikkei, tanulmányai
jelentek meg
a Köznevelésben,
a Pedagógiai
Szemlében, a
Délmagyarországban,
a Tájékoztató c.
belpolitikai
szemlében és
a KPTI kiadás
sorozatában:
a Magyar
Pedagógusok
Tapasztalatai című
6. számában.**

1958/59.

**Az iskolai KISZ-
szervezet taglétszáma
79-re nőtt. A fiatalok
– egyebek mellett –
részt vettek a
Városi Ifjúsági
Akadémián,
VII-tanfolyamokat
szerveztek,
több szovjet filmet
közösen néztek meg.
A tagsággá váláshoz
szükséges ún.
Kilián György-próbát
68-an teljesítették.**

Tantárgy	I.	II.	III.	IV.	Összesen
Magyar nyelv	2	2	1	1	6
Magyar irodalom	2	3	3	3	11
Történelem	2	2	3	4	11
Világnézetünk alapjai	–	–	–	2	2
Orosz	4	3	3	2	12
2. idegen nyelv	3	2	–	–	5
Matematika	5	4	3	3	15
Fizika	2	2	3	3	10
Kémia	2	4	–	–	6
Biológia	–	–	4	2	6
Földrajz	3	2	–	–	5
Ének-zene	1	1	1	–	3
Rajz és műalkotások elemzése	1	1	1	–	3
Testnevelés					
Technika	3	3	3	3	12
Osztályfőnöki óra	2	2	–	–	4
Pályairányítás	1	1	1	1	4
Kötelezően választható tantárgyak	–	–	7	9	16
Összesen:	33	33	33	33	132
Szabadon választható tantárgy:	–	2	2	2	6

A harmadik alapdokumentum az új oktatási törvény, az 1985. évi I. tc. A gimnázium célját illetően nagy változás nincs az 1978-ashoz képest: „A gimnázium általános műveltséget nyújt, felkészít a felsőfokú továbbtanulásra, valamint előkészíti a gimnáziumi tanulmányok befejezése utáni munkába állásba.” A tanítás tartalmában lényegi változást nem hozott. A törvény fő törekvése az intézményi önállóságra, az intézményeken belüli demokrácia növelésére irányult. Kimondta, hogy az intézmények szakmai tekintetben önállóak. Igaz, azt is kimondta, hogy ez az önállóság a központi nevelési programok, nevelési, oktatási tervek, illetve tantervi irányelvek keretei között valósulhat meg.¹⁹²

A pártállam összeomlását követő demokratikus átalakulástól az oktatásügyben dolgozók (a közvélemény is) új oktatási törvényt várt. Nem következett be. Hogy miért nem lett oktatási törvény 1990-ben, erre az alábbi törvénycikk-részlet választ ad (1990. XXII. tc. általános indoklásából): „A jelenlegi jogszabálymódosítás során nem lehetett figyelembe venni egyes – a nevelési-oktatási rendszert érintő, de még csak készülő – törvényi szabályozásokat, így az államháztartásról szóló törvénytervezet... , továbbá az önkormányzatokról készülő törvénytervezet... Hasonlóképpen nem időszerű az oktatási törvénynek az alap- és középfokú oktatás struktúrájára vonatkozó rendelkezés általános érvényű módosítása sem. A magyar közoktatás helyzete – többek között az intézményrendszer strukturális elmaradottsága, teljesítményének, hatékonyságának a növekvő igényekhez és a nemzetközi követelményekhez mérten vitatható színvonala miatt ugyanis a közoktatási rendszer átfogó, radiká-

lis strukturális és tartalmi reformja szükséges. Az erre vonatkozó oktatáspolitikai koncepció kidolgozása folyamatban van..."¹⁹³ Ez lett (és lesz) a NAT, a Nemzeti Alaptanterv.

III.2. A fakultációk

A felsorolt alapdokumentumok alapján folyt a tanítás a Radnóti Miklós Gimnáziumban, de nagy vállalkozó kedvvel az újra, a kísérletre. Ezek egyike – és időrendben a legkorábbika – a fakultációs oktatás, amely kezdetben kísérleti jellegű volt, napjainkban választható, „középen” kötelezően választható oktatási formaként ismert.

A fakultatív rendszerű oktatás a Budapesti Radnóti Miklós Gimnáziumban a legkorábbi. 1970. óta folytak kísérletek 2-3 tetszőleges összetételben választható tantárggyal. A pestiek alap gondolatát alkalmazták a helyi lehetőséghez a szolnokiak 1971-ben, a Varga Katalin Gimnáziumban. Fakultatív tantárgycsoportos kísérlet indult 1972-ben hat gimnáziumban: Budapesten a Ságvári Endre és a Kölcsey Ferenc gimnáziumok. Mellettük kísérleteztek Hajdúböszörményben a Bocskayban, Kecskeméten a Katona Józsefben. A kísérletekhez 1974-ben csatlakoztak a zalaegerszegiek (Zrínyi Ilona G.), a nagykőrösiek (Arany J. G.), a békéscsabaiek (Rózsa Ferenc G.) és a nyíregyháziak (Zrínyi Ilona G.). A kísérletekben közös volt, hogy az OPI irányításával folytak.

Az OPI kísérletekhez hasonló (fő vonalaiban azonos) kísérletek kezdődtek Csongrád megyében is az 1974/75-ös tanévben. A Szegei Ságvári Endre és a Makói József Attila Gimnázium mellett jelentkezett a szegei Radnóti is. E három intézményben folyó kísérleti munka irányítója a JATE Neveléstudományi Tanszéke lett. A kísérletet a gimnázium „hivatalosan” 1974. szeptember 18-án jelentette be az O. M. Tudományos Tanácsa Titkárságának. A jelentés 3. pontja közölte a tanulócsoporthoz adatait és a kísérlet kezdetét.

„Az 1973/74. tanév a felkészülés ideje volt, ekkor készítette el a tanári kar a tantárgyköröket, a mérőlapokat, a tehetségfeltáró foglalkozásokat, az óratervet stb.

A tulajdonképpeni munka az 1974/75. tanévtől veszi kezdetét, a kísérletben 3 első osztály vesz részt (a C+E+F osztályok 38+41+42 létszámmal).”

A fakultáció egyéb tudnivalóiról a jelentés a következőket közölte: „A kísérlet ‘gazdája’ a Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Kutató Csoportja. Közvetlen irányító... (ennek) szegei alközpontja. A kísérlet közvetlen vezetője dr. Ágoston György egyetemi tanár, a neveléstudományok doktora. A kísérlet költsége a fenti szervnél rendszeresen biztosítva van, ezért az iskola költségvetésében nem szerepel. A kísérlet várható időtartama: 5 év.”¹⁹⁴

A munka megszervezése természetesen a minisztériumi en-

1958/59.

A tanév elején természetjáró szakosztály alakult 48 fővel. Két kiemelkedő túrán vettek részt: előbb a Pílist barangolták be, majd túráztak a zempléni hegyekben.

1958. október 15.

Szovjet delegáció látogatta meg az iskolát a moszkvai pedagógiai intézet képviselőjében. Véleményeik bővelkedtek dicséretekben.

Ezek egyike: „Ez a gimnázium nagyon érdekes intézet. Teljes bizonyossággal megállapítható, hogy a pedagóguskollektíva a haladó pedagógiai eszmék alapján törekszik dolgozni.”

1958/59.

1959. első (naptári) félévében nyolc kisiparos kapott iskolai megbízatást különböző munkák elvégzésére.

Két-két kőműves, vízvezeték-szerelő, egy-egy festő, kárpitos, asztalos, üveges dolgozott az iskola csinosításán. A legnagyobb értékű munkát Török József kőműves végezte 13 528 Ft értékben. (L.: 168/1959.)

1959. január 13–14.

**A politechnikai
oktatás hazai
demonstrációjainak
egyik legnagyobbját
rendezték e napokon.**

**Neve: Országos
Politechnikai Ankét
volt. Részt vettek rajta
minisztériumi
szakemberek,
szakszervezetiek,
egyéb szervek
képviselői, továbbá
az ország
93 városából,
községből tanárok.
Ez utóbbiak száma
285 volt.**

1959. január 21.

**E napon messzi
Ázsiából, Kínából
érkezett oktatásügyi
delegáció Liu Czi-csan
miniszterhelyettes
vezetésével.
(Bejegyzésüket
1. forrás!)**

1958/59.

**Az iskola tanára,
Schulter Vilmos
megbízást kapott,
hogy a Szegedi
Tudományegyetem
Természettudományi
Karán heti 3 órában
a tőkés országok
gazdaságföldrajzát
oktassa.
(I. j.n. 1959. febr. 7.)**

1958/59.

**A gyakorlati
politechnikai oktatás
az erre a célra
átalakított alagsorban
folyt. Kiepült az
asztalos, a lakatos,
az üvegtechnikai**

gedélyezés és a kísérletben részt vevő tanárok „kiképzése” után indult. Ez utóbbit 1973. július 9–14-e között szervezték, melynek végeredményét az MTA Pedagógiai Kutató Csoportja közölte a szegedi Radnóti igazgatójával: „...alább megnevezett tanárait mellékfoglalkozásos munkaviszonyban szeretné foglalkoztatni...” Következett 25 név Adamkovich Istvántól dr. Visy Józsefíg. A levél zárlata: „Kérem, szíveskedjék hozzájárulni a munkaviszony létrehozásához.”¹⁹⁵

Az igazgató hozzájárult (mindezt már korábban jelentette).¹⁹⁶

A jelzett három osztályban a fakultáció első lépései, a korrekciós foglalkozások adták a kísérlet alapját. (Ez lett később a felzárkóztatás.) A korrekció a szintfelmérésen alapult. A tanév folyamán három irattak: év elején, félévkor és év végén. A Radnóti tantestületének véleménye: „...a szintfelmérés szükséges év elején és év végén, de nem szükséges félév idején... Az év végi felméréslapokat mindhárom iskolában egy időben írják meg és a lapokat titkosan kezeljék.”¹⁹⁷

A szintfelmérést követő korrekciók tapasztalataiból:

– „A korrekciós foglalkozások jelentősége: megszünteti a tanulók hozott tudása közötti különbségeket. Idejében segít a lemaradóknak. Feleslegessé teszi a gyenge tanulók iskolán kívüli korrepetálását.”

– A korrekciós foglalkozásokat illetően két típus alakult:

„1. Az év első felében az általános iskolából hozott hiányosságok megszüntetése dominált... Ezen általában 8–15 tanuló vett részt...”

2. A másik esetben a lassúbb tempójú tanulók időleges elmaradását szüntették meg. Ezen 2–3 tanuló vett részt általában. Alapja az óra alatti gyengébb szereplés volt.”

– Láttak hátrányt is benne: „...sok gyenge tanuló, de sok esetben még jobb is egy mankót látnak benne, ezért kevesebb energiát fektetnek az otthoni önálló tanulásba, mondván, majd megkérdezzük, amit nem sikerült megoldani vagy megérteni.”

– „A korrekciós foglalkozásokat két alapvető fajtára osztottuk. Az egyik fajta, amikor előre betervezett anyag rész felelevenítése és erre vonatkozó feladatok megoldása volt a cél. A másik fajta az, amikor a tanulók hozták a problémákat, és ezek megoldásán keresztül elevenítettük fel az egyes hiányosan megtanult ismereteket.”¹⁹⁷

A leendő fakultációsok 1975/76-ban a második osztályba léptek. Folytatódtak a korrekciók, a felzárkóztató foglalkozások. A szaktanárok véleménye az volt, hogy csak az első osztályokban kell e foglalkozásfajta, a második osztályokban konzultációs órákat célszerűbb tartani. A második osztály fő feladata azonban az orientáció, azaz a blokkválasztás lett. Az első félévben (1975/76-os tanév) az alábbi orientációs körök működtek: fizika, kémia, magyar, (ebből kettő) biológia (ebből is kettő), angol, földrajz, német; és egy gyakorlati: üveg-

technika. A második félévben mindegyikből egy lett, az üveg-technika megszűnt. Ugyanakkor az új elsősöknek is szerveztek matematikából, magyarból, kémiaiából, földrajzból és biológiából (ebből kettőt).¹⁹⁸

A tantestületnek bőséges tapasztalat gyűlt össze ezekről a foglalkozásokról is:

– sikerült jobban megismerni a tanulókat, a tehetségeket kiválasztani, mert a csoportok létszáma nem volt nagy;

– a választott szakon a magasabb szintű tanulásra a jelentkezettek 20%-a nem alkalmas;

– „Volt azonban nagyon sok tanuló, aki nem akart más foglalkozást választani, és kényszerrel kellett átvinni az első év végén pl. a kémia orientációs foglalkozásról a fizikára vagy a biológiára.”

– Akadtak olyan vélemények, miszerint „az orientációs foglalkozások olyanoknak kellene, akik nincsenek tisztában önmagukkal.”¹⁹⁷

A harmadik tanítási év a tulajdonképpeni fakultáció, aminek megválasztása az ún. „blokkosodás”. A kísérlet e szakaszban vált a legnehezebbé és a legmunkaigényesebbé. „A tanulók kívánságát egyeztetjük a tanári kollektíva véleményével, majd az osztályban tanító tanárok és a képességfeltáró orientációs foglalkozást vezető tanárok közössége előtt a szülő és a tanuló jelenlétében megbeszéljük, hogy mennyiben szerencsés a tanuló blokkválasztása, mennyiben felel meg képességeinek, illetve rossz választás esetén mi az, amit az iskola javasolt.”¹⁹⁷

Az 1976/77. tanévben választott blokkok elméletiek lettek. Az órarendet úgy sikerült összeállítani, hogy az elméleti órák délelőtre estek. A gyakorlati blokk közül kettő működött: tudományos asszisztensképző és műszaki rajz. „A tudományos asszisztensképző esetében a felkészítés iskolánk laboratóriumában van, s ide járnak a Ságvári gimnázium tanulói is. A műszaki rajzot pedig a Csongrád Megyei Tervező Vállalat és a Szegedi Tervező Szövetkezet brigádjai tanítják fiataljainknak.”¹⁹⁷

Természetesen a fakultációról is meglettek az első tapasztalatok:

– nagyobb szerepet kell kapnia a blokkosodásnál a tanárok együttes véleményének;

– a beiskolázásnál az egyforma irányulásukat lehetőleg egy osztályban tenni;

– „a tanárok fokozottabb együttműködése kívánatos.”¹⁹⁷

– „A pozitívumok a következők: a) Nagyobb óraszám, kisebb létszámú csoportban dolgoznak a tanulók, ezért nagyobb a munka eredményessége; b) Lehetőség van a tehetséges tanulók maximális kiképzésére; c) reálisnak látszik, hogy a blokkok a harmadik osztályra alakuljanak ki.”¹⁹⁷

és az elektromos /?/
tanműhely.
Bővítésükhöz, újabb
berendezési tárgyak
megvásárlásához
ez évben
226 800 Ft-ot
kért az iskolavezetés.
(I. j.n.,
1959. febr. 14.)

1959. június 4.

Az iskola munkájára
volt kíváncsi e napon
Benke Valéria
művelődésügyi
miniszter és
Ilku Pál, helyettese.
Látogatásukról szóltak
a vendégkönyvben:
„Köszönet a Radnóti
gimnáziumnak,
amiért elkezdte
és láthatóan
sikeresen viszi előre
a nagy probléma
megoldását:
gyermekaink
politechnikai
oktatását.
Köszönet
a pedagógus
elvtársaknak”

1958/59.

A gimnázium
létszáma még
a nagy felütés előtti:
a 13 osztályban
478-an végeztek.
10 osztály volt része
a politechnikai
oktatásnak.

1958/59.

A gimnázium esti
tagozatának hallgatói
közül 41-en vettek
részét egy szlovákiai
autóbusz-
körutazáson.
A nyolc nap alatt –

többek között – látták
Pozsonyt, Vág-
völgyét, Pöstyént,
Zsolnát. Kassán egy
egész napot töltöttek.

1959. június 24.

Az iskola
kosárlabdacsapata
– miután túljutott
a városi és a területi
döntőkön
– Budapesten
veretlenül nyerte
meg a Középiszkolás
Kosárlabda Országos
Bajnokságot.

1959. augusztus 11.

Kortükör (ha úgy
tetszik: kórtükör is)
az alábbi irat, melyet
az iskolavezetés
küldött felsőbb
szervezetnek, a városi
műv. osztálynak.
„Mellékelten
tisztelettel
felterjesztem... (név)
Eltárs kérelmét, aki
iskolánk
tanműhelyében a
faipari politechnikai
oktatást szeretné
ellátni. Mivel
a nevezett önéletrajza
önmagáért beszél,
s a z o n k í v ü l
p á r t t a g
(kiemelés
tőlem: T. B.),
alkalmazását
tisztelettel
támogatom.”
(I.: 19-36/1959.)

1959/60.

Az 1957. április 11-én
alakult és azóta
működik az iskolai
KISZ-szervezet,
taglétszáma 227 volt.

Az első (1976/77. tanévi) fakultációk a Radnótiban:

biológia-fizika-kémia	8 fő
biológia-angol-földrajz	9
biológia-fizika	20
biológia-kémia	12
matematika-fizika	18
magyar-történelem-latin	19
magyar-angol-latin	12
műszaki rajz	8
tudományos asszisztensképző	13

Mindösszesen: három osztályból kilenc kiscsoport 199 tanuló.¹⁹⁹

A kísérletet irányító JATE és a kísérletet folytató Radnóti gimnázium között állandóvá vált a „levélcsere”. Dr. Ágoston György kérése: „A következő időszakban az iskolák kiemelkedő gondot fordítsanak a II. osztályos tanulók tanév végi választásainak előkészítésére mind a tanulók, mind a szülők körében.” A gimnázium pedig többoldalas jelentéseket készített félévkor és év végén is. Erdemes böngészni az alábbi táblázatot, amely a harmadik évfolyam év végi szaktárgyi jegyeit közli. A három fakultációs osztály: a C, a D és az E lényegében alig tér el a többitől, jöhetnek a másik három osztály szakosított tantervére: matematika 1/2, fizika 1/2, orosz nyelvi 1/2, kémia 1/2 és biológia 1 osztály. (l.: táblázat!)

Egy ideig úgy tűnt, hogy 1977/78-ban leáll a kísérlet. Ugyanis: 1977. április 9.: „Annak ellenére, hogy iskolánkban a jelen idő-

Iratológia VI. Jelentések IV.

Jelentés

- diáksportkörök statisztikájáról;
- az iskolai testnevelés és a sport helyzetéről;
- a tömegsportról;
- a KRESZ-vetélkedő szervezéséről;
- a moziverseny szervezéséről;
- a társadalmi ünnepek szervezéséről;
- a művelődési otthonok előadásaira szervezéséről;
- a korszorizási részvételek megszervezéséről;
- a tanulmányi mozgalom szervezéséről.

A leírtak egy év iratanyagai. Az 1980-as átlagosnak minősíthető. Megszaporodtak az iratok évfordulós években. Szovjetunió, Felszabadulás, SZKP-, MSZMP-, KISZ-kongresszusok... stb. Ekkor ezekhez: munkaterv, cselekvési terv és beszámoló jelentés „illetl”.

A leírtakra tökéletesen illik Örkényy egypercese, a „Pecset” körirata: „Egye meg a fene az egészet!”.

T. B.

szakban is két I-II. osztályban van fakultatív rendszerű oktatás, valamint három III. osztályban ugyancsak, az eddigi fenntartása mellett az általános bevezetésig nem kívánunk több osztályt indítani. Ennek egyetlen oka: a fedezet hiánya. Ugyanis az eddigi kísérletek többletórát sem fizeti senki, a miniszterhelyettesi ígéret ellenére.”²⁰¹ Augusztusig azonban történhetett „valami”, mert arra az OPTI (=Országos Pályaválasztási Tanácsadó Intézet) kérdésére, hogy hány fakultatív és hány normál osztály indul szeptemberben az iskola egyes évfolyamain, ez a válasz: „I. osztály: 2 fakultatív, négy normál...”²⁰¹

Így „beállt” a négy évfolyam kísérleti fakultációja. Nem jelentek laboránsnak és műszaki rajzra, helyette idegenforgalmira és pedagógiára. Az iskolai (most már az lett) fakultációt az alábbi táblázat mutatja az idegenforgalmi a Ságvári gimnáziummal közösen szervezték.

Megnevezés	Csoportok száma			Tanulók száma			Össz.
	III.	IV.	III.-IV.	III.	IV.	III.-IV.	
biológia-kémia	1	1	2	29	15	44	26
biológia-fizika	1	1	2	14	20	34	17
matematika-fizika	1	1	2	24	19	43	9
biológia-földrajz	1	-	1	7	-	7	5
biológia-fizika-földrajz	-	1	1	-	9	9	5
magyar-történelem latin, angol	1	1	2	11	16	27	18
műszaki rajz	-	1	1	-	7	7	4
magyar-angol	-	1	1	-	15	15	15
tudományos asszisztens	-	1	1	-	10	10	9
pedagógia	1	-	1	15	-	15	13
idegenforgalmi ismeretek	1	-	1	4	-	4	3
Összesen:	7	8	15	104	111	215	124

Az 1978/79. tanévben lejárt a kísérleti fakultáció tervezett 5 éve, de – mint az alapidokumentumok utaltak rá – megkezdődött országos bevezetése, amely 1982/83-ban elérte a III. évfolyamot. A Radnóti a legváltozatosabb tantárgyi blokkokat állította össze, amelyek zöme évente ismétlődött. Ilyenekké vált a magyar-történelem..., a magyar-idegen nyelv-..., a matematika-fizika..., a biológia-kémia-..., a biológia-fizika..., a fizika-kémia-..., a biológia-földrajz-... A pontozott részek a tantárgyblokk harmadik szaktárgyát jelölik, a legváltozatosabb tárgyakkal. Mindkét közölt óraterv mellé szabadon választott fakultatív tárgyak is járulhattak. Az elméletiek mellett a gyakorlati fakultációk: műszaki rajz, laboratóriumi gyakorlat, idegenforgalmi ismeretek, nevelési alapismeretek (pedagógia).

Az 1979/80-as tanévben beiskolázott elsősök latint, ábrázoló geometriát és művészettörténetet is választhattak, míg az ekkor induló új kísérletben résztvevő I. F osztály tanulói két évig általánosan képző műszaki alapismeretekre fakultáltak. (E modelltől később!) A következő évben könyvtárkezelői ismeretek néven is indult gyakorlati fakultáció, elméleti tárgyak közül választható lett az ének-zene és a testnevelés.

A nyár folyamán a tagság egy részét vett egy kéthetes bodrogkeresztúri építőtáborban.

1959/60.

Megindult az 5+1-es elnevezésű iskolai oktatási forma. Lényege: öt nap alatt sajátítják el a gimnázium anyagát, a 6. napon szakmai-gyakorlati képzést kapnak. Az intézet I. C osztálya lett ilyen típusú.

1959/60.

Dr. Für István tanár az iskola évkönyvében összegezte tapasztalatait a materialista erkölcsi és állampolgári ismeretek tanításáról, amelyet kísérletként vezettek be. Megállapította: „A két kísérleti év tapasztalatai igazolják, hogy az erkölcsi és állampolgári ismeretek tanítására szükség van.”

1960. március 11.

Lengyel minisztériumi küldöttség látogatta meg az iskolát. A látottakról így nyilatkoztak: „Mély csodálattal töltönek el bennünket ennek az iskolának

az eredményei,
amelyek bizonyára
a legjobb
magyarországi
iskolák közé
tartoznak.“

1960/61.

Iskolatörténetileg
fontos év: Leányok
az eddig egynemű
gimnáziumban.
Az I. D osztályt
iskolázták be, tiszta
lány tanulókkal.

1961.

A Magyar
Népköztársaság
oktatási rendszeréről
születik törvény
október 12-i
keltezéssel.
Ez az évi III. tc.

1961. április 13.

Államellenes
összecsakítást (?!)
leplezett le
a rendőrség.
A vádlottak az intézet
tanulói voltak.
A vádpontokból:
„...amikor tsz-
agitátorokat hívtak
egybe, a pártházban
kicsapatta a villanyt”;
„...a falu hangosítóját
rontotta el,
hogy a tsz-be
lépőknek
ne tudjanak dalt
küldeni...”; „...a
Rákosi utca
kivilágítását
akadályozta meg úgy,
hogy elvágta
a vezetékét...”.
A büntetés
IX. fokozat,
a megye összes
középiskoláiból

Ezen oktatási forma tapasztalatait jelentette meg a Pedagógiai Szemle (1979. szeptember) dr. Ágoston és dr. Bánfalvi szerzőpárostól „A fakultatív képzési kísérlet tapasztalatai az első érettségiző évfolyamok eredményeinek a tükrében” címmel. Az ott leírtak „továbbgondolása” az 1982/83. tanév első félévének nevelési értekezletén (is) történt. „Visszaidézve a múltat, még ma is meglepő számunkra, hogy milyen nagy érdeklődés és növekvő népszerűség kísérte a fakultatív osztályok nyitását városunkban. Elég csak egy bizonyítékra utalnunk: a kísérleti fakultációs osztályokba több volt a jelentkező, mint az akkor még nagyon keresett biológia tagozatos osztályba. Soha olyan jó felvételi átlaga nem volt az iskolának, mint amikor az első fakultációs osztályok végeztek.”²⁰³ (Itt a Pedagógiai Szemléből vett adatok következtek: a C osztály 78%-os, az E osztály 76%-os, az F osztály 84%-os eredményű volt.) A sikereket jelzi egy érettségi elnöki vélemény: dr. Márvány Jánosné tanítványainak magyar érettségi feleletei olyanok, melyek az ötödéves tanárjelöltektől várhatók el.

A kísérlet ideje lejárt, a rendszert országosan bevezették. „...a fakultatív oktatásra ma lényegesen megváltozott körülmények között kerül sor – fejtegette az előbbi jegyzőkönyv –, s nehezen is hasonlítható össze a kísérleti időszak atmoszférájával. A megváltozott körülmények nyilvánvalóan nem tették időtállóvá kísérletünk akkori jó néhány eredményét. Ennek következtében jelentkeztek gondok már az osztályozás kérdésében is.”²⁰³

Itt az igazgató arra utalt, hogy többen – a volt kísérleti gimnázium igazgatói közül – kérték, hogy az 1982-ben érettségiző tanulók számára a minisztérium tegye lehetővé, hogy a fakultáció keretében tanult kémia és földrajz III., IV. osztályban szerzett év végi érdemjegyeket számítsák be a hozott (a vitt) felvételi pontokba. Szabó László minisztériumi főtanácsos válasza:

„A kérés indokoltnak tartjuk. Ha a tanuló a kötelezően választható fakultáció keretében a III., IV. osztályban tanulta a kémiát vagy a földrajzot, az I. és II. osztályos alaptantervi osztályzata helyett a III. és a IV. osztályos fakultatív kémia vagy földrajz osztályzatait kell figyelembe venni a „hozott” pontszám megállapításánál. Természetesen ez az eljárás csak akkor alkalmazható, ha az 1982-ben érettségiző tanuló olyan felsőoktatási intézménybe kéri felvételét, amelyben a kémia, illetőleg a földrajz az egyik felvételi tárgy.”²⁰⁴

Tehát a kísérlet lejárt, de a fakultációs oktatás napjainkig jellemzi a gimnáziumokat, a Radnótit is. Lényegesen „szelidebb” változattal. A finomítás első állomása – országosan – az volt, hogy eltörölték a kötelezően választható jellegét.

„3. paragrafus: A tanuló dönti el, hogy – a rendelkezésre álló órakereten belül – tanul-e fakultatív tantárgyat. A fakultatív tantárgy tanulását abbahagyhatja, továbbá – az iskola által meghatározott tanulmányi feltételek keretei között – más fakultatív tantárgyat választhat.”²⁰⁵

Az osztályzás körüli bizonytalanságot szüntette meg a 4. paragrafus 2. bekezdése: „Ha a fakultatív tantárgy tantervi követelményei a tanulók részére kötelező tantárgy tantervi követelményeivel egybeépülnek, a tanulók teljesítményét – a kötelező és a fakultatív tantárgy tantervi követelményei alapján – együtt kell értékelni.”²⁰⁵

A fakultáció azonban fokozatosan elvált a tantárgy tantervi követelményétől. A Radnótiban (is) a legváltozatosabb keretű lett:

– azért választja a tanuló, mert a tantárgy tudománya általánosan érdekli;

– ...mert a tudomány egy részletére kíváncsi;

– ...mert kötődik a fakultációt tanító tanárhoz;

– ...mert úgy érzi, az érettségéhez szüksége van a tanult tanórai anyag rendszerezéséhez;

– ...mert egyetemi felvételre előkészítőnek tartja jónak;

– ...mert szülei (barátja, ismerőse) kéri, tartják szükségesnek;

– ...mert stb.

(Más a helyzet a fakultatív oktatások keretében kiadható, munkakör betöltésére képesítő, illetve tanulmányi idő beszámítására jogosító – ilyenkor záróvizsgával társuló – gyakorlati fakultációkkal. Itt a választás miertje a praktikum. Pl. számítógépező, építőipari műszaki rajz, gépíró stb.)

Befejezésül álljon itt a „legújabb” korból néhány adat:

Fakultatív órakeretben oktatott tárgyak a gimnáziumban (elméleti)

Sorsz.	Megnevezés	Csoportok száma				Tanulók száma			
		I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.
1.	Biofizika	-	-	-	-	-	-	-	-
2.	Biológia	-	-	2	1	-	-	23	6
3.	Ének-zene	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	Fizika	-	-	-	2	-	-	-	24
5.	Földrajz	-	-	-	1	-	-	-	4
6.	Kémia	-	-	1	1	-	-	10	6
7.	Magyar nyelv, irod.	-	-	1	1	-	-	9	9
8.	Matematika	-	-	1	1	-	-	9	17
9.	Rajz és műalk. elem.	-	-	-	1	-	-	-	10
10.	Technika (számtechnika)	-	-	2	1	-	-	19	15
11.	Történelem	-	-	1	1	-	-	18	12

1997/98. tanévre pedig a következőket hirdették meg: 11. évfolyam (a III.): magyar, történelem (3 csoport), matematika (2 csoport, fizika, biológia (3 csoport), rajz (közösen a 12. évfolyammal), francia, számítástechnika (7! csoport); 12. évfolyam (a IV.): történelem (2 csoport), matematika, kémia, biológia (2 csoport), rajz (a 11. évfolyammal közösen) számítástechnika (5 csoport); speciális fakultációk: közgazdasági ismeretek; jogi ismeretek; angol irodalom- és kultúrtörténet; amerikai irodalom- és kultúrtörténet.²⁰⁷

való kizárás.
(I. j.n. fenti kelt.)

1961/62.

Már 771 a tanulók létszáma. Hét első osztály nyílt. A B és a D osztályok teljesen leányosztályok, a E és az F koedukált. Az A, az S és a C csak fiúkból áll. Az újdonság az I. C volt. Túl azon, hogy megmaradt 5+1-es autózserelőipari politechnikai jellegűnek, testnevelés tagozatú is.

1961/62.

Az iskola tanműhelyei baleseti szempontból veszélyforrások. A tanév folyamán két – kisebb sérüléssel járó – esetről adtak hírt a jegyzőkönyvek. Az igazgatói zárlat: kéri a műhelyben lévő kartársakat, hogy a foglalkozásokon csak azokat a munkákat végeztessék, amelyek a tanmenetben benne vannak, és úgy készüljenek a munkára, hogy a műhelyt ne kelljen elhagyni. (I.: 69/1962.)

1962. január 1–7.

Törökmező-Kisnóc térségében

rendetek sítábort,
valamint
a síoktatással
párhuzamosan
természetjáró
alapképzést.
A tábort
Ködmön Ferenc
tanár vezette,
testnevelő
segítője
Zsedényi István
volt.

1962. március 27.

Hatósági „szerv” lett
két tanár.
A gyakori
esti tanulói
ellenőrzéshez adott
jogi alapot
rendőrségi
igazolvánnyal való
ellátásuk.
(I.: 110/1962.)

1962. július 4.

„Értesítem Igazgató
Eltársat, hogy
az M. M. f. évi június
30-án kelt hivatkozott
számú tárgybani
határozatában
a vezetése alatt
álló gimnáziumban
az 1962/63.
tanévtől kezdődően
francia nyelvi
tagozat
indítását
engedélyezte.”
(I.: 1349/2/1962.
M. T. Műv. O.)

1962/63.

Az iskolai szakkörök
között szerepelt
egy asztalás és
egy politechnikai
jellegű
mikrotechnikai
szakkör.

A fakultáció gyakorlata:

1. Az osztályfőnökök második évben ismertetik az iskola lehetőségeit, a választható tárgyakat.
2. Második év feléve után, de mindenképp a tanév vége előtt, megtörténik a jelentkezés.
3. III., majd IV. év elején a jelentkezéseket kölcsönösen megerősítik.
4. A foglalkozások szeptember közepétől elkezdődnek.
5. A fakultációt – kellően megindokolva – abba lehet hagyni a tanév végén, illetve tárgyat lehet választani – szükségesség esetén – különbözeti vizsgával vagy anélkül.

III.3. Tízosztályos általános iskola, az egységes középiskolai képzés megvalósításának terve

Időrendben 1979/80. tanév következik a kísérletek sorában, egyszerre kettővel is. Megindult a speciális biológia-kémia és egy jövőben lehetséges tízosztályos általános iskola, amelynek záró két éve az ekkori oktatási rendszer első másodikos gimnáziumi osztályát jelentette. Mindkét képzésforma szerepelt már az 1978. szeptemberével induló tanév 1979/80-as évre vonatkozó osztálynyitási tervében:

- " I. B osztály 1. csoport: speciális biológiai tagozat
2. csoport: speciális kémia tagozat

I. F osztály Fakultatív rendszerű kísérleti gimnáziumi osztály, amely a távlati iskolarendszerral kapcsolatos országos kísérletben vesz részt a Tisza-parti gimnáziummal és a Szegedi Déry Miksa Szakközépiskolával együtt. A kísérletben résztvevő középiskolák az I. és a II. osztályban általánosan képző műszaki alapismereteket is nyújtanak, olyan összehangolt képességfelmérő, orientáló és pályairányító munkát végeznek, amelynek alapján a tanulók a III. osztálytól kezdve bármilyen jellegű tantárgycsoportot választhatnak; vagy társadalomtudományi vagy természettudományi, vagy pedig gyakorlati jellegűt. Ugyanis a III. és a IV. osztályban a gimnáziumi óratervezés teljesen megegyezik a fakultatív rendszerű gimnáziuméval.²⁰⁸ (E szöveggel teljesen megegyezőt küldtek az általános iskoláknak)

A tantestület tájékoztatása is megtörtént még az 1978/79. tanév évnnyitó értekezletén, azzal a többlettel, hogy „...mi is részt veszünk az OM-JATE Neveléstudományi Tanszéke által vezetett kísérletben, amelynek célja a 10 osztályos iskola alapjainak megteremtése. A kísérlethez a tantervek már készülnek...”²⁰⁹

Az osztálynyitási tervnek megfelelően a kísérlet az 1979/80-as tanévvel megindult a Dériben is, az akkori igazgató, dr. Perényi János vezetésével, akinek munkásságát bemutatva az 1994-es Jubileumi évkönyv külön kiemeli e kísérletet: „Aktív pedagógiai kísérletező, kutató munkájának a csúcspontja az 1979-ben az általa kezdeményezett országos pedagógiai kísérlet, amely az egységes középiskolai képzést... tüzte ki célul.”²¹⁰

Az elért eredményekkel az első év végén elégedettek voltak, tanulmányi átlaguk 4,58 lett. „A kísérleti osztályok országos felmérésében a szakmai-elméleti tárgyakból 3. helyezést értek el, gyakorlatból elsőt.”²¹¹ Gondok azonban akadtak: a magas óraszám, a heti egy gyakorlati nap, a fizika tantárgy körüli bizonytalanság. A kísérlet végigfutott a negyedikig. A záratról, az eredményről egy kérdőívre adott válaszsor tájékoztat.²¹² Az alábbiak ezekből tallóznak.

Az osztály beiskolázásakor 32 tanulóval indult a 216-os elsős össlétszámból. 17 fiú és 15 leány alkotta az F osztályt. A négy év alatt mindössze egy fiú maradt ki, mert Budapestre költözött. Így 31-en érettségiztek. Eredményeik:

	magyar	történelem	matematika
Más végzősöke:	4,16	4,25	3,48
IV. A	4,51	4,43	4,10
IV. B	4,31	4,62	3,75
IV. C	4,50	4,55	3,90
IV. D	4,10	4,27	3,27
IV. E	4,17	3,82	3,25

Az érettségi után munkába álltak nyolcan, 23-an felsőfokra jelentkeztek, 13-at felvettek. (A többi negyedikből jelentkezett 179 fő, felvettek 145-öt.)

A kísérleti munka szöveges értékeléseiből:

– „A tanulók érdeklődése a közismereti tárgyakhoz jól alakult, s ugyanezt mondhatjuk el a műszaki tárgyakból is, és mi is csodálkoztunk, hogy elég kevesen mentek műszaki egyetemre, és senki sem jelentkezett műszaki főiskolára, holott a pályaválasztási tájékoztatót az osztályfőnöki órákon és az orientációs foglalkozásokon is megtartottuk. A műhelygyakorlatok nem nyerték meg mindannyitok tetszését, és ennek legfőbb oka a műhelygyakorlatot vezető tanárok és a mi tanáraink közötti minőségi különbség volt.”

– „Az idegen nyelvek iránti érdeklődésük az I. és a II. évfolyamon a nagy óraszám miatt nem alakult ki.”

Ugyanez állt a művészetekre, az irodalomra.

– „Az osztály általános szintje a közepes-jó teljesítmény között mozgott.”

– „A II. év végén záróvizsgát tettek. Ennek hatása érződött a magyar és a történelem érettségien.”

Az igazgató „mindösszesenje”: „Az I–II. osztály nagyon megterheli a tanulókat, ha a kísérleti osztály a gimnáziumi színvonalat is tartani akarja. Az egységes I–II. osztályt a gépipari szakközépiskola-gimnázium viszonylatában el tudom képzelni...”²¹²

A tízosztályos általános iskola nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket. Két első osztály indítása után a harmadikat a gimnázium már nem indította, kilépett a kísérletből. (Az országos kísérlet könyvben is olvasható.)²¹³

1962. október 23.

Terjedelmes szerződést kötött a Szegei 10. Sz. Autóközlekedési Vállalat és a gimnázium az 1963/64-es tanévről. Megállapodtak, hogy szakközépiskolai szinten (egy első, egy második, egy harmadik és egy negyedik) a diákok az iskola tanműhelyében végzik a műhelygyakorlatokat, a vállalatnál a gyakorlatokat. Szakmai képzés szintjén az 5+1-es gimnáziumi osztályoknál: a három első, a három második, a háromszor három és a két negyedik osztályoknál hasonló rend szerint. (37-6/1962.)

1962/63.

A Szegei Építőipari Vállalat komoly munkamegbízást kapott az intézettől, amelyből az első emeleti, volt igazgatólakás szétbontása, tanterem építése és az 500 kg-os teherfelvonó (elektromos vezérléssel) kivitelezése emelkedett ki. (I. j.n. 1963. jan. 15.)

tek, mint az általánosan képző vagy mint a fakultációsok. Az eredményesség mérhető az országos versenyeken elért eredménnyel és a továbbtanulással. (Az érettségivel is, ha az iskola más típusú osztályai adják az összevetést.) Az országos versenyeken elért eredmények magyarázata kézenfekvő: 1. a beiskolázás országos, a válogatás a kitűnő tanulók közül történt; 2. az adott szaktárgyat igen magas óraszámban tanulták; 3. az országos összevetésben az azonos tagozatokkal vetélkedtek, ezek számossága töredéke a speciálisokénak. Ennél objektívebb a továbbtanulás, mint eredményességmérő. A végzős 31 tanulóból 30-an jelentkeztek felsőfokra, 25-öt vettek fel. A szakirányba jelentkezettek mindegyike bekerült vegyésznek, szakbiológusnak, biológia-kémia szakos tanárnak, a gödöllői agrárszakra. A kudarc a részben szakiránynál történt (a fizika felvételi miatt) az orvosin (tízből nyolc), illetve az állatorvosi egyetemen (négyből kettő). Az ötödik fel nem vett a KLTE magyar-népművelés szakára jelentkezett.

Az érettségi elnök pozitívumokat is kiemelt: „Örömmel tapasztaltam, hogy egyáltalán nem lelhetők fel azok a negatív személyiségjegyek, amelyek ún. „elit” osztályok esetében oly gyakoriak. A vizsgázók szerények, fegyelmezettek voltak. A szóbeli vizsgára nagyon lelkiismeretesen felkészültek annak ellenére, hogy tudták, már nem nagy a tét, jóformán semmi.” (A legtöbbjüket ugyanis már felvették az országos eredményeik alapján.)

Az említett jelentés zárata szinte várt: „Befejezésül: tekintettel a nagy érdeklődésre, a nagyszámú tehetséges tanuló jelentkezésére javasoljuk a speciális biológia tagozatnak fél osztályról egész osztállyá való felemelését az 1984/85. tanévtől.”

A tagozatok ma is működnek, tehát életképesnek bizonyultak, megvalósult előbb az *egy* külön *biológia*, utóbb külön a *kémia egy egész osztály* kívánalma is, de mindkét tárgy tovább specializálódott. Előbb biofizika, majd biokémia speciális tagozat indult. Így napjainkban az eredeti „rend” állt vissza.

III.5. Az előrehozott vizsgák kísérlete

A Művelődési Minisztérium 97038/1984. sz. alatt az 1985/86. tanévtől engedélyezte a Szegedi R. M. G. számára – kísérleti jelleggel – az előrehozott vizsgájú fakultatív rendszerű osztályok indítását. Az eredeti oktatási koncepciót a Szolnoki Varga Katalin Gimnázium dolgozta ki, melyet adaptált a Radnóti. A kísérleti munka lényegét az igazgatói jelentések tartalmazták.²¹⁶

– Az előrehozott vizsgájú fakultatív osztályokba jelentkezett tanulók az I-II. osztályban heti 2 órával magasabb óraszámban tanulják a választott tárgyat. „A többletórák mindenütt az anyag szilárdabb elsajátítását és a tanulók orientálását szolgálják, s mintegy „húzóerőt” biztosítanak a további fejlődéshez, a sikerlényekben gazdagabb munkához.”

igazgatójától:
„Önnek, mint az épületben lakó iskolasegédnek feltétlenül vigyázni kell az intézet területén elhelyezett anyagokra és tárgyakra.”
(I.: 15-9/1963.)

1963. október 2.

Vita volt arról, hogy mennyi ideig tart a szakközépiskolák szakmai gyakorlatán egy-egy óra. Az M. M. Ipari Szakoktatási Osztálya döntött: „Az ipari szakközépiskolai gyakorlati órák tényleges időtartama egységesen 50 perc, függetlenül arról, hogy a gyakorlatot tanműhelyben vagy üzemi munkahelyen folytatják.” (I.: fenti szerv. 30 682 üi.sz.)

1963/64.

Légutalmi oktatásban kellett részt venniük a tanulóknak novembertől decemberig. Az oktatásra munkaszerződést kötöttek Fráter Lóránd oktatóval, aki óraadásban a fenti időpontban heti 14, illetve heti 12 órában tanította e rendkívüli „tárgyat”.

1963/64.

Februárban, márciusban folyamatosan

érkeztek a szóbeli
érettségi tételsorok.

A magyar
irodalomból
kimaradt Arany
János. Ezt utólag
küldték meg,
hozzátéve, hogy
továbbra is
érvényben
a 25.062/1964. I. sz.
utasításának
melléklete,
az „Útmutató
a magyar irodalmi
és nyelvi érettségi
lefolytatásához” irat.

1964. február 15.

E napi keltezésű
a M. M. Közokt.
Főosztályától küldött
(j.n.-i) Útmutató
a gimnáziumi
érettségi
vizsgaszabályzathoz.
Ennek 5. pontja
megpróbálta
„összebékíteni”
a négy év alatt
értékelt tudást
az érettségien
mutatott tudással.
Az „Útmutató”
5. pontjából:
„Az érettségi
vizsgán elsősorban a
vizsgán tanúsított
tudás a mérvadó.”
Majd a példákban
kifejtették,
hogyan aki hármast
és kitűnően felelt,
esetleg megkaphatja
a jót vagy
a jelest, illetve
„...nem adható
póttétel annak
a jelesnek,
aki az érettségi
vizsgán közepes
feleletet ad...
megkaphatja a jó (?)
osztályzatot.”

– A II. osztály végén helyzetük azonos a fakultatív osztályokéval: a tanulóknak is tantárgycsoportot kell választaniuk.

– A tanulók a III. évfolyam kezdetén, vagy félévkor vizsgát tehetnek vagy egy félév, vagy akár egy egész év anyagából. Az ez után következő leírása kissé bonyolult (nem véletlen, hogy a mai gyakorlat itt egyszerűsített a legtöbbet): „A sikeres vizsga letele után a tanulók külön csoportban (a kiemelés iratbeli) tanulják a tantárgyat a felszabadult óraszámoknak megfelelően. A sikeres vizsgát tett tanulók – csak jeles osztályzatot fogadjuk el sikeresnek – a III. osztályos tananyag további elmélyítése mellett a IV. osztályos tananyagot, vagy – a tanulók lehetőségétől függően – annak egy részét is feldolgozzák. S ugyancsak külön csoportban foglalkozunk azokkal a tanulókkal, akik a IV. évfolyam kezdetén, vagy félévkor leteszik a IV. évfolyam anyagából a vizsgát. Ez utóbbi tanulók a IV. osztályban ugyancsak külön csoportban dolgoznak, és – többek között – felkészülnek a felvételi vizsgára, az országos tanulmányi versenyre stb., és nem utolsó sorban életpályájukra.”

– A többi tantárgyból a tanítás a szokásos osztálykeretben folyt. A tanulónak nem kellett részt vennie annak a tantárgynak az óráján, amelyből előrehozott vizsgát tett, de a számára szervezett külön csoport foglalkozásain igen.

– Az előrehozott vizsgájú osztályokba járó tanulók számára az előrehozott vizsga nem volt kötelező.

A tanulók által fizetendő díjak

A kilencvenes évektől az „ingyenes” állami oktatás költsége – folyamatosan emelkedve – a gimnáziumban elérte – átlagban – az ötszámjegyű összeget. Ebben a tanszerek és a tankönyvek árai foglaltak. Az elődök lényegesen többet fizettek. Íme az 1931/32. tanév listája (felkiáltójel a beírásokor fizetendők után):

Felvételi díj! 8 P, vegyesdíj! 8 P, fenntartási díj! 8 P, nyilvános tanuló díja 40 P (10 P!), magántanuló tandíja 80 P, sportköri díj 2 P 40 f., kötelező filmelőadások! 2 P 24 f., Iskolaszanatórium Egyesület javára! 1 P, Tanulmányi Értesítő könyvecske ára! 2 P, magánvizsgálati díj tárgyanként 4 P 80 f., magánvizsgálati elnöki díj 4 P 80 f., felvételi vizsgálati díj szeptember 30-a után tárgyanként 1 P 60 f., különbözőzeti vizsgálati díj tárgyanként 3 P 20 f., osztálybizonyítvány másodlata 1 P 28 f., érettségi bizonyítvány másodlat vagy másolat 2,26 P, iskolalátogatási és egyéb iskolai bizonyítvány 1,60 P, bélyeg-illetékek: bizonyítványmásolatra 0,80 P, osztálybizonyítványra 1,60 P, iskolalátogatási és egyéb bizonyítványra 0,80 P, folyamodványra 1,60 P, mellékletekre 0,16 P, kezelési díjak: az igazgatói hatáskörben elintézendő folyamodványoknál 1 P, felsőbb hatóság hatókörébe tartozóknál 2 P; bizonyítványúrlapért 0,20 P.

Tehát csak iratkozáskor 41,64 P, tankönyv és tanszer nélkül. Sokaknak ez több volt, mint egyhavi keresetük.

T. B.

– A többletórájú tantárgyak tanmenetét – a tanulóknak a tárgyban mutatott színvonalától, képességétől függően – az iskola szaktanári munkaközössége állította össze.

E típus megszervezése – a speciális osztályokhoz képest kisebb megkésve – 1985. márciusában kezdődött. A gimnázium ekkor ismertette az általános iskolákkal tervét. „Az érdeklődés mégis nagyobb volt a vártnál. Összesen 142 tanuló jelentkezett – az első osztályba felvettek 51,6%-a – vállalva a többletmunkát s a nagyobb megterhelést.” A felvételi „bemondásra” történt, a jelentkezők – felvételi vizsga nélkül – kívánságuknak megfelelő osztályba, illetve csoportba kerültek. Egy-egy osztály úgy népesült be, hogy 2–3 előrehozott vizsgájú csoportból állították össze. Három tárgyból nem szerveztek csoportot: kémiaiából, oroszból és földrajzból. Az előbbi kettőnél a tanulók inkább a gimnáziumban meglévő speciális tagozatot választották, földrajzból pedig nem volt kellő számú jelentkező. Beiskolázásukat, néhány egyéb adatukat az alábbi kimutatás tartalmazza:

Szárnyazás	Kilenc	Tíz	Tíz	Vizsgák	Elégítőjűs	Elégítőlen	Összes (1-től 6-ig)	Egyszeri érettség			Összesből	
								javított	bunkos	bunkos	javított	bunkos
tanulók száma												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
1 Munkás	1	2	5	5	3	1	17	1	—	—	—	
2 Dolgozóparaszt	2	—	1	4	4	1	12	—	1	—	—	
3 Ertelemiség	10	2	5	5	5	1	28	—	1	—	—	
4 Egyéb	4	7	5	6	2	3	30	2	1	—	—	
5 Osztályidegen	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	
6 Összes (1-től 5-ig)	20	11	16	20	16	6	89	3	3	10	—	
7 Összesből megismerő	—	—	—	1	4	—	5	—	—	—	—	
Összes érettségizett (képesítőt) tanulóknak közül leányok száma:											4	

Két adat „kiolvasása” mindenképp hasznos: 1. Nem volt lemorzsolódás. 2. A legnagyobb érdeklődés a tehetséget könnyebben felismerő matematika, valamint a tanulóknál népszerű biológia tantárgyra irányult.

A gimnázium az előrehozott vizsgák rendszerét még a csoportok megnyitásának évében az összes II–IV. osztályra kiterjesztette. Az új lehetőség a legnagyobb érdeklődést a III., IV. osztályosok körében váltotta ki, aminek eredménye az lett, hogy 1986/87. tanév elején többen tettek előrehozott vizsgát: a negyedikesek közül 33-an (megfelelt 27), a harmadikosok közül 11-en, sőt négy másodikos is (mind megfelelt). A tantárgyak közül az angolnál próbálkozott 14 fő (10 megfelelt), biológiából 13 (11 megfelelt), németből 11 (mind megfelelt), a többi tárgyból kevesebben. A nyelv magas számát magyarázza, hogy – munka-

1963/64.

Az érettségi elnökök sorában szerepelt Veres Judit, aki az Országos Pedagógiai Intézet munkatársa volt, és Scholtz Gyula, aki az M. M. Tanügyigazgatási Osztályának osztályvezetőjeként elnökölt.
(I.: M. T. V. B. Műv. Oszt. 61. 149/1964.)

1964/65.

Ezer fölött a tanulólétszám. A gimnáziumba 838-an iratkoztak be, az autószerelő szakközépiskolába 167-en.

1964/65.

Az intézet osztályainak jellege: szakközépiskolaiak: évfolyamonként egy-egy; gimnáziumiak: „sima”, hatnapos képzésűek négy; heti két órában politechnikai gyakorlatot is végzők öt; 5+1 napos tanítási rendűek 12 osztály.

1964/65.

A gimnáziumok számára kiadott új óratervezési szerinti oktatás a második osztályokban is életbe lépett. A 3., a 4. osztályokban még a régi, humán és reál

tagozat óratervei
érvényesek.
(I.: 133/1964. M. K.
13./M. M. sz. utasítás)

1964/65.

„...a gimnázium 1–3.
osztályában
és a dolgozók
gimnáziuma 1–2.
osztályában külön
tárgyként kell
tanítani a magyar
nyelvet és külön
az irodalmat.” (I.:
133/1964.)

1964/65.

A szülők erőltették
a gimnáziumot. Jól
példázta ezt az I. E
osztály. A 41 beírt
tanulóból év végére
30 maradt,
tanulmányi átlaguk
2,1 lett. A tanulók
többsége be is
jelentette, hogy nem
hajlandó tanulni,
csak szülei akarják.
(I.: év végi j. k.)

1964/65.

Tanítás délelőtt,
délután. Az oktatást
csak úgy lehetett
megtervezni, hogy
a szakközépiskolások
és az I. E osztály
tanítását délutánivá
tették.

1964/65.

Tervezték „A
világnézetünk alapjai”
c. tantárgyat. Ennek
személyi feltételéről
érdemklődött a műv.
oszt. A jelentésből
kiderült, hogy
a tanítás feltételeinek

közösségi döntés alapján – a középfokú nyelvvizsgát elfogadták
előrehozott vizsgának.

A jelentés összegző része kiemelte: „...az előrehozott vizsgájú
fakultatív rendszer „mozgásba hozta” az iskolát, mozgósította a
tanulókat. A kisebb csoportokban intenzívebb munka vált lehetővé
s ez a tanulóinkból is több szorgalmat, célratörőbb akaratot
és nagyobb tanulási kedvet váltott ki.”

Ahogy a fakultáció, úgy az EHV (ez lett a rövidítése az előre-
hozott vizsgájú osztályoknak) is finomodott, idomult az 1985-ös
oktatási törvénynek megfelelően, rugalmasabbá vált. Ha valamit
a tantestület, az igazgatóság és a tanuló ifjúság javasolt, és
amennyiben az ésszerűnek látszott, bevezették. Az 1989/90. tan-
év első félévében anyai javaslat gyűlt össze, hogy a tantestület
több álláspontot fogadott el:

„1. Az I–II. osztályban csak azok teyenek vizsgát, akik nagy-
on tehetségesek, és az OKTV-n kívánjuk őket indítani. E tanu-
lóknak a vizsgára való jelentkezését kizárólag a szaktanár intézi
és nem a diák.”

„2. A III. osztályban csak az tehet vizsgát, akinek valamelyik
nyelvből középfokú nyelvvizsgája van. (Kiegészítő anyagból kell
vizsgát tennie.)”

„3. A IV. osztályban a szokásos módon tehetnek vizsgát a tanu-
lók. Akit a vizsgán jeles vagy jó osztályzattal minősítettek az
óra(órák) látogatása alól fel kell menteni.”

Lényegi változás ez, hiszen az EHV-k kidolgozásakor a jeles
eredmény kötelező volt.

„4. Akik az EHV csoportok I–IV. osztályaiba járnak, továbbra
sem tesznek vizsgát, hanem a tanulók képességeinek megfelelően
haladnak a tananyaggal.”

A pont arra a tárgyra vonatkozik, amelyet az EHV csoportban
oktattak, más tárgyból tehetett.

„5. A vizsgákra év elején szeptember 20-ig, a második félév
elején pedig január hó 25-ig lehet jelentkezni.” (a Radnótiiban
ekkor már a félév karácsonyig tartott).

„6. Kivételes és egyedi esetekben a szaktanárral történő kon-
zultáció alapján az Igazgatóságnak döntési joga van.”

„7. A vizsgákra – amennyiben lehetséges – a szaktárgyi óra
keretében kerüljön sor, mert minden jel azt igazolja, hogy a vizs-
gadíjakat az intézet fizetni nem tudja.”²¹⁷

A fakultációval együtt az EHV rendszere is működik a gimnázium-
ban, a legnagyobb szabadságot megadva a tanulóknak:

– a gimnázium minden tanulója tehet előrehozott vizsgát fél-
év, egy év több anyagából, ha az intézet által meghatározott idő-
ben jelentkezik;

– amennyiben jó vagy jeles minősítést szerzett, mentesül az
adott szaktárgy óráinak látogatásától, az így szabaddá váló idejé-
vel önállóan rendelkezik.

Nincs szabályozva, mi az eljárás, ha a tanuló érettségi tárgyból
kíván EHV-t tenni, de egyelőre ez nem okozott gondot, mert

ilyen irányú igény nem volt (tanulói nézőpontból: nem praktikus). Az EHV és a fakultáció összekapcsolását az jelzi, hogy a tanuló bizonyítványába az iskola megnevezése után jelzett, hogyha EHV csoportba járt. Így: „Előrehozott vizsgájú ... fakultatív csoport”, a pontozott részbe a szaktárgy kerül.

III.6. A speciális biofizika

Bár megnyitása egybeesett az előrehozott vizsgájú fakultatív osztályok nyitásával, az előzménye jóval korábbra nyúlik vissza. Mint a korábbiak szövegei róla „a különösen kiemelkedő képességű” tanulók számára az 1979/80. tanévtől speciális természettudományos ismereteket nyújtó biológia-kémia (1/2–1/2 osztály) tagozat indult. Az országos beiskolázású speciális képzésnek patrónusává szegődtek a felsőfokú szegedi intézmények: az MTA Szegedi Biológiai Központja és a JATE Kémiai Intézete. A tagozat népszerűsége évről-évre nőtt. Az információk eljutottak dr. Tigyi József professzorhoz, aki akkor az MTA Biológia Osztályának és a Nemzetközi és a Magyar Biofizikai Társaságnak is az elnöke volt. 1981. nyarán felkereste a Radnóti-t, tájékozódott és a gimnázium igazgatójával folytatott eszmecsere-t. „Megbeszélésünk alapján iskolánkban az 1981/82. tanév második felében – megfelelő előkészületek után – beindítjuk a biofizikai szakkört” – jelentette az intézetvezető 1981. december 21-én a megye művelődésügyi hivatalának, hozzátéve: „A kísérleti munkát az MTA patronálja dr. Tigyi József professzor révén, közvetlen segítséget a munkához a SZOTE Biokémiai Intézete nyújt. (Összekötő: dr. Török Attila adjunktus, a biológia tudományok kandidátusa.)”²¹⁸

Akkor még a távlat egy fakultatív rendszerű, III. osztálytól induló rendszer volt: „A megbeszélések során megfogalmazást nyert egy olyan tanterv kidolgozásának a szükségessége, amely később lehetővé tenné az új, és egyre népszerűbbé váló tudományágnak a gimnáziumban, a III. osztálytól fakultatív rendszerben való tanításának a megvalósulását.” Hogy nem fakultációvá vált, hanem speciális tagozattá, abban meghatározó volt, hogy megindult a biofizika szakkör.

A Szegedi Radnóti Miklós Gimnáziumban folyó biofizikai szakkör munkájáról beszámoló készült 1983-ban.²¹⁹ „A szakkört első évében Török Attila vezette. Ebben a tanévben átlagosan 17 tanuló vett részt a szakköri órákon, amelyeken akkor még jobbára előadások voltak a biofizika fontosabb, és a tanulók tudásszintjének is érthető fejezeteiről.” Az 1982/83. tanévben egyfelől folytatódott a megindult szakkör az immár harmadikosokkal, másfelől új csoportot szerveztek a II. osztályosokból. Az előbbi Török Attila, az utóbbi Gál Béla, a gimnázium tanára vezette. A tanév után, nyárelőn figyelemre méltó munka kezdődött: „...a III. osztályosok három csoportra váltak szét abból a célból, hogy mindenki az érdeklődési körének megfe-

mindössze egy fő, az igazgató felel meg. (I.: 131/1965. V. T. hiv.sz.)

1964/65.

A tanítási óra védelme elleni szabálysértés fegyelmet eredményezett. A könyvtáros két tanulóval könyvtárat rendezett. „Ezzel az intézkedésével megsértette a Rendtartás 27. paragrafus 6./ bekezdését..., ezért igazgatói figyelmézetésben részesítem...” (I.: 15-59/1964.)

1964/65.

Az iskola valamennyi első, második és harmadikos osztályának 10–10 órás légmentes kurzust iktattak be. Ebből három órát töltött ki (pl. a harmadik osztályokban) az atomfegyverek c. téma. (I.: j.n.)

1964/65.

Különös rajzot látott az egyik ügyeletes tanár a táblán: horogkeresztet. Mellette felirat: Heil Hitler! Fegyelmi ügy azonban nem lett, mert a „kimagyarzkodás” sikeres volt. Nevetetés céljából került a rajz és

a felirat a táblára.
(I.: 12/1965.)

1964/65.

Az iskolai szülői munkaközösség munkaterve részletezte bizottságait.
A tényleges munka – papíron – ezekben folyt. Létezett: kulturális, a tanulók szórakozását ellenőrző, a KISZ-munkát segítő, az oktatás tárgyi feltételeit segítő, az iskola sportmunkáját segítő és a politechnikai munkát segítő bizottság. (I.: j.n.)

1964/65.

Február 8-án a gimnáziumi, március 8-án a szakközépiskolai szóbeli érettségi tételsor érkezett meg. (I.: M. M. 25 o38/1965.)

1964/65.

Az iskolai könyvtár kötelező irodalommal való ellátása felemás képet mutatott. A elsőtől a harmadik osztályokig nagyjából elegendő kötet volt, de a negyedikesek olvasnivalójából kevés sorakozott a polcokon.
Nagy Lajos Kiskunhalmáról

lelő helyen, a legkiválóbb egyetemi oktató irányításával készíthesse el az OKTV-re benyújtandó dolgozatát.”

A következő tanévben már három évfolyamon működtek biofizikai szakkörök. Ezek tapasztalatai változtatták meg a fakultációs elképzelést speciális tantervű tagozatos osztállyá. Alapos előkészületi munka után 1984. november 30-i keltezéssel indult útjára a tagozatos kérelem a címzetthez, a Művelődési Minisztériumhoz, személy szerint dr. Gázsó Ferenc miniszterhelyetteshez.²²⁰ A leendő tagozat sajátosságait tömören összefoglalták:

„1. Tekintettel arra, hogy a biofizika tantárgy oktatása nagyon sok gyakorlati tevékenységgel jár együtt, ezért a technika tantárgy elmaradna... (annak) óráját egyrészt a biofizika tantárgy oktatására..., másrészt a tanulók által választott idegen nyelv óraszámának növelésére használjuk fel.

2. A III. osztályban a tanulóknak nem kell fakultációs tantárgycsoportot választaniuk, s így ciklusonként 3–4 óra szabadul fel. Ezen óraszámban a biofizikát oktatjuk. A fennmaradó minimális óraszámot idegen nyelv oktatására fordítjuk.”²²⁰ A IV. osztályban felszabadult fakultációs órákat a tanult anyag ismétlésére, elmélyítésére és a felsőoktatási felvétel előkészítésére kívánták felhasználni.

„4. A IV. osztályban javasoljuk a „Bevezetés a filozófiába” tantárgy elhagyását...”²²¹ A kapott szabad órákat az idegen nyelv tanulására kívánták fordítani, hogy a tanulók letehessék a középfokú nyelvvizsgát. Az engedélyezett megadó levél kelte: 1985. január 16.²²¹

A levélből:

„...a kért biofizika tantárgy tanítását a Szegedi Radnóti Gimnáziumban elvileg engedélyezzük...”

A Bevezetés a filozófiába tantárgy eltörlését nem engedélyezzük.

Javaslatunk, hogy a biofizika tantárgyat a fakultatív órakeretbe illesszék be.

Az osztály elnevezésére használják a továbbiakban a speciális biofizika osztályt.”

A minisztérium javaslatát az intézet egyeztetette korábbi elképzelésével, a biofizika óratervét csatolta a kért nyelvi, biológiai, kémiai és EHV óratervekhez, azokat együttesen hagyatta jóvá 1985. április 23-án. Az óratervek ciklikus és heti változatai is elkészültek, a jóváhagyás kézjegye a ciklikus változaton található. A gimnázium azonban a speciális biofizika osztály indításának évében váltott a heti óratervre, így alább az látható. Mint a táblázatból kiolvasható, megmaradt a Bevezetés a filozófiába, a *Technika* helyén pedig *Biofizika* áll.

Az óratervek megfelelően az 1985/86. tanévben megindult a speciális biofizika osztály, speciális tantárggyal, a biofizikával. (A görög eredetű szó jelentése: az általános biológiatevékenység ága, amely az élő rendszerek (bio-) fizikai tulajdonságait vizsgálja. A nevet először A. V. Hill izomfiziológus használta, 1931-ben,

magyarországi bevezetése Ernst J. nevéhez fűződik. E tudományág háromévenként tart világkongresszust, a 11. Magyarországon volt 1993-ban.²²² (Mivel új tárgyról volt szó, előbb egy tantervet és belső jegyzetet kellett készíteni, amelyre két radnóti tanár: Gál Béla és dr. Németh Gábor (a biológiatudományok kandidátusa) vállalkozott. Kiegészítő, szemléltető anyagként felhasználták a tanításhoz Szalay–Ringler: Biofizika c. könyvét.²²⁴

Az – országos – beiskolázás sikerült, 18 tehetséges – fiatal, zömmel értelmiségi szülő gyermeke – kezdte meg a gimnáziumi és e szaktárgyi tanulmányait az A osztályban. Az év folyamán a többletórák nem okoztak gondot, nem hanyagolták el a humán tárgyakat sem, így év végi együttes tanulmányi átlaguk 4,70 lett. „A biofizika tantárgy iránt országos szinten is érdeklődés mutatkozott, számos levél érkezett címünkre és iskolákból is jöttek tapasztalatcserére. Elmozdította ezt a Biológia tanítása c. folyóiratban megjelent ismertetőnk, valamint Gál Bélának a debreceni Biofizikai Vándorgyűlésen elmondott beszámolója, 1985. nyarán.”²²³

Az 1986/87-es tanévben 20 fővel indult az új első osztály. Év végi átlaguk 4,71-re sikeredett, a biofizika szaktárgyból pedig valamennyien jelessel végeztek.

E tanévben végzett célvizsgálatot dr. Török Attila a biofizika tantervű első és második osztályban. „Szakvéleménye” túl azon, hogy elismerően szólt a tanulók, a szaktanárok és az igazgató munkájáról, észrevette az EHV-t is: „A tehetséggondozás az I–II. osztályban legeredményesebben az előrehozott vizsgákkal való-sítható meg. Ezzel ugyanis a gimnázium utolsó két évére megfelelő szabadidő biztosítható a legkiválóbbaknak egyetemi és kutatóintézeti munkába való bekapcsolódásra.”²²⁵

Az 1988/89. tanévre lett teljes a biofizika tanítása, telítődtek meg az osztályok 16-17-16-16-os év végi osztályozott létszámmal. Még az első érettségijük előtt megszülethetett néhány – általános érvényű – megállapítás:

„– A négy év tematikája olyan, hogy nagymértékben elősegíti a pályamunkák, versenydolgozatok előkészítését, valamint a felsőfokú intézményekben való felvételi felkészülést;

– Jellemző, hogy míg más osztályokban a pályaválasztás a harmadik, negyedik osztályban alakul ki véglegesen, a biofizika tagozaton a négy év alatt csak három diák érdeklődése irányult más pálya felé;

– Óriási előnynek véljük azt a tényt, hogy a biofizikát tanuló diákok igen kevés kivétellel az egész éves anyagot tudják (gyengébben vagy határozottabban) még akkor is, ha óráról órára készülnek.”²²⁶

Az első érettségi elnöke ki más lehetett volna, mint az oktatást patronáló dr. Tigyi József. A záróvizsgán a tanulók szakmai tudása mellett azok humán műveltségét is kiemelte. A tehetségnevelés jó útját bizonyította az első felvételi eredmény is. Az egész IV. A osztály 38 tanulójának 81,5%-os lett a felvételi aránya, a biofizikások mindegyikét felvették.²²⁷

**és Illyés Puszták
népéből mindössze
egy példány volt,
Lengyel József
Igazójából egy sem.
(I.: j. n. 1965.
márc. 8-i állapot.)**

1965. március 12.

**E napi keltezésű
az iskola „Riadó
terve”, amely
szabályozza az iskola
növényeinek
levonulását,
a gyülekezési körletét
„tűz és esetleges
elemi csapás esetére”.
(I.: j.n., fenti kelt)**

1964/65.

**A végzett
negyedikekről
részletes
véleményezést kellett
készíteni, függetlenül
attól, hogy
továbbtanul-e vagy
sem. Külön jellemzett
a KISZ, külön
az osztályfőnök,
az igazgató ezt egy
jellemzésbe állította
össze. „Amennyiben
az osztályfőnök és
a KISZ által készített
vélemény nem
egyeznek, úgy
az egységes
véleményt az iskola
igazgatója
a területileg illetékes
KISZ-bizottság
képviselőjével,
az iskola
KISZ-tanácsadó
tanárával, KISZ-
titkárával és
az osztályfőnökkel
történő közös
megbeszélésen
alakítsa ki.”
(I.: 4-6/1965.)**

1964/65.

A végzett érettségizők közül legtöbben az orvosi pálya felé indultak, alig maradtak el tőlük a leendő bölcsészek. A szakközépiskola 33 végzettje közül (33 fő) mindössze tízen akartak felsőbb tanulmányokat folytatni, 23-an a szakmájában kívántak elhelyezkedni. (I.: 4-2/1965.)

1965. augusztus 30.

Jelentés osztályösszevónásról: „...a takarékossgai rendelet irányelvei alapján a kislétszámban beiratkozott II. C és II. E osztályokat összevontam... a feleslegessé vált tanárokat – amennyiben Osztályvezető Elvtárs másként nem rendelkezik – az esti tagozathoz osztottam be tanítani.” (I.: 158/1965.)

1965/66.

Az 1968-ban bevezetett „új gazdasági mechanizmus” előszele már e tanévben érezhetővé vált.” A pedagógusok munkaidejének szakszerű kihasználása” tárgygyal az M. M. körlevelet adott ki.

Ez a tagozat is él napjainkig, az A osztályjel is megmaradt, társul szegődtek a biokémiások (I. később), így alkotva egy osztályt.

III.7. A Matematika iskola

„A gondolatot az a megállapítás adta, hogy a zenei téren kiemelkedő képességű tanulókkal való korai foglalkozás mindennapos jelenség. A tehetség – a zene mellett – a matematikát illetően is korán mutatkozik, s ezért célszerű ezen tanulókkal mielőbb szervezett formában foglalkozni.”²²⁸

A „gondolatot” tett követte, és a gimnázium kérését a Művelődési Minisztérium meghallgatta, 1987. májusában engedélyezte, hogy az 1987/88. tanévtől a matematikában kiemelkedő tehetségű általános iskolai tanulók számára megnyissa a VIII. osztályt.

A májusi engedélyezés nem tette már lehetővé az országos beiskolázást, ezért az intézet vezetősége a szegedi iskolákat tájékoztatta a lehetőségről. A június elejére meghirdetett felvételi vizsgára 36 tanuló jelentkezett, akik közül 16 megfelelt. A 16 tanuló kiválasztását segítette, hogy a gimnáziumban működtek matematika tehetséggutató szakkörök. A 16-hoz később csatlakozott még egy tanuló, így a szeptemberi tanévkezdéskor a Matematika Iskola első évfolyama 17 fővel nyílt meg. Tantervük megegyezett az általános iskola matematika szakosított tantervű osztályainak óra- és tantervével. „Tekintettel azonban a Radnóti Gimnázium számára a Minisztérium által adott lehetőségekre, a VIII. osztályos tanulókra is kiterjesztettük az előrehozott vizsgájú osztályok elvét, azaz, ha a tanulók az egyes szaktárgyakból gyorsabban haladnak, akkor előrehozott vizsgát tehetnek. Az így felszabadult óraszámot a matematika tantárgy oktatására fordítják, ahol már nem a tanterv a törvény, hanem a tanulók képessége.”²²⁹

Alighogy megindult a tanév – immár általános iskolásokkal – megkezdődött a következő tanév megszervezése. Két cél fonódott össze. 1. A beiskolázást országossá szélesíteni, 2. kiterjeszteni a matematika hatókörét az általános iskola VII. osztályára.

Az első cél megvalósításához a gimnázium olyan hatalmas munkába kezdett, amelyhez hasonló az intézet történetében nem volt. Az 1987/88-as tanév szeptemberétől a matematika tanári munkaközösség megkezdte a kiemelkedő tehetségű matematikus tanulók felkutatását: levelező oktatásba vonta be az általános iskolák VII. osztályos tanulóit (segítettek a megyei művelődési osztályok). „Az általános iskolák által megadott tanulók címeire havi egy-két alkalommal feladatokat küldött a gimnázium matematikai munkaközössége, s a feladatok értékelése után ugyancsak eljuttatta a megoldást is a tanulók címére.”²³⁰

A levélcsere folyamatossá vált, miközben a gimnáziumban a tanulókról – a megoldások alapján – ranglista készült. „Az érdeklődés minden várakozást felülmúlt. Az országosan meghirdetett levelező oktatásra – Budapest kivételével – 1108 tanuló jelentke-

zett, majd – későbbi bekapcsolódással – ez a szám 1254-re emelkedett.²²⁰

Az iskola matematika tanárai közül néhánynak a téli szünetben sem volt pihenése. „...a Matematika Iskola VII. osztályos tanulói számára téli tanfolyamot tartunk december 27-től 30-ig a 600. Sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetben, ahol a tanulóknak szállást és étkezést biztosítanak. A tanfolyamra az elért eredményeknek megfelelően 60 tanulót hívtunk meg.”²²⁹

A tanfolyamot Pósa Lajos, az ELTE docense vezette, aki a Bolyai intézet patronálása keretében segítette a munkát. A radnóti tanárok pedig: Kosztolányi József, Mike János és Vincze István voltak.

Köztudott, hogy a közoktatási intézményekben rendkívül szoros elszámolású költségvetéssel dolgoztak (dolgoznak ma is). Az iskolai kísérletekhez többletpénz kellett. A fakultációt, a bi-ofizikát, az EHV-t még „kigazdálkodással” fedezni tudta a gimnázium, de a Matematika Iskola újabb kiadásokkal járt. „...ezen a szinten már szükséges volna az iskolának – mint kísérleti jellegű gimnáziumnak – az anyagi támogatása...” – írta az igazgató a minisztériumnak, mint a kísérletek gazdájának.²³⁰ A téli tábort az alábbi válasz tette lehetővé.

„Hivatkozással felterjesztett kérelmére, a 'matematika iskola' elnevezésű iskolai kísérlethez egyszeri alkalommal 200 000 Ft anyagi támogatást biztosítunk.”²³¹ (Nemcsak a levél, a pénz is megérkezett, amelyet a javító tanárok munkabérére, irodaszerekre, levelezésre stb. használtak fel.)

A téli tanfolyam után pedig megfogalmazták az általános iskoláknak küldendő tájékoztatót, amelyben a szokásos információk (jelentkezés ideje, felvételi időpontja, helye stb.) mellett ez állt: „Felvételre azok is jelentkezhetnek, akik nem vettek részt a téli matematikai tanfolyamon, illetve akik nem kapcsolódtak be a levelező oktatásba. A levelező tanulók az ott elért pontszámától függetlenül is kérhetik felvételüket.”²³²

Amilyen rendkívüli nagy volt az érdeklődés, olyan rendkívülivé vált az 1988. március 19. és 21. között tartott felvételi vizsga is. Két lépcsőben bonyolították le. A 187 jelentkezett tanulóból az első vizsganap után – eredményeik alapján – 45-en maradtak, ők 'vetélkedtek' a helyekért. Végül 21-et találtak alkalmasnak arra, hogy a leendő 8. osztályba járjon. A felvételi munkájába bekapcsolódott Pósa Lajos mellett Urbán János is, az OPI matematika tanszékének vezetője.

„A levelező oktatást a felvételi vizsgák után befejeztük, s az összesítést minden olyan iskolának megküldtük, ahonnan levelező tanuló volt.”²²⁸

Jöhetett a második cél, az általános iskola VII. osztályának beépítése a Matematika iskolába. Ez alkalmat adott arra, hogy a Radnóti (is) kidolgozzon egy lehetséges hatosztályos gimnáziumi modellt.” A VII. osztály megnyitását a Művelődési Minisztérium a 27.6720/1988. IX. sz. alatt engedélyezte. Egyben enge-

**Szigorú pontjaiból álljon itt kettő:
„Minden oktatási intézményben haladéktalanul meg kell szüntetni az indokolatlan túlórákat.” „Tanítási időben tartott értekezleten a pedagógus csak a kinevező szerv előzetes engedélyével vehet részt”, majd hozzátették „a ... helyettesítését úgy kell megoldani, hogy külön díjazással ne járjon.” (I.: M. M. 17. 810/1966. III.)**

1965/66.

Az előző évhez képest két osztállyal kevesebb indult, így a tanulólétszám csökkent. A 19 gimnáziumiban 745-en, a négy szakközepesben 164-en tanultak, tehát az összlétszám 909 volt. (I.: 20-4/1966.)

1965/66.

Az iskola pedagógusainak létszáma 52 fő volt. Közülük egyetemi végzettségű 38, főiskolai 8, műszaki középiskolát végzett 5, szakmunkás-bizonyítvánnyal egy rendelkezett. (I.: 20-4/1966.)

1965/66.

Az iskola osztályainak jellege: működött négy szakközépiskola

és 19 gimnáziumi.
 A gimnáziumiak
 közül 8 osztály 5+1-es
 rendszerű, három
 egyúttal testnevelési
 tagozatos is.
 9 osztályban heti két
 órában gyakorlati
 foglalkozást tartottak,
 ezek közül 3 osztály
 francia, két osztály
 matematika-fizika,
 két osztály kémia-
 biológia, egy osztály
 orosz-testnevelés
 tagozatos is egyben.
 Két osztályban nem
 volt gyakorlati
 foglalkozás, ezek
 egyike francia
 tagozatos.

1965/66.

A gimnázium –
 miután Ogyessza
 Szeged testvérvárosa
 lett – folyamatos
 kapcsolatot tartott
 az ottani 58. sz.
 iskolával. 1963-ban
 ők voltak
 Magyarországon,
 1964-ben a szegediek.
 E nyáron szintén járt
 egy tanulócsoport
 náluk. Augusztusban
 egy könyv jelent meg
 e szovjet városban
 „Barátság” címmel,
 s benne egy egész
 fejezet foglalkozott
 a két iskola
 kapcsolatával.
 (I.: j.n.
 1965. szept. 27.)

1965/66.

Az iskolavezetés
 az osztályfőnöki
 munka évi
 követelményei között
 első helyre
 a családlátogatást

délezte, hogy az általános iskolai VII–VIII. osztályok a Radnóti Gimnáziummal közös igazgatásban működjenek, a tanulók pedig vele legyenek jogviszonyban.²³⁰ (E rendelettel alakult ki a gimnázium mai neve: a Radnóti Miklós Kísérleti Gimnázium és Általános Iskola.)

Az 1988/89. tanévben tehát a 8. mellett a 7. osztály is beindult. Az újabb feladat kézenfekvővé vált: az előző év gyakorlata alapján folytatni kellett a hetedikeselek levelező oktatását és új feladatként ugyanezt a hatodikosoknál is elvégezni. Talán még nagyobb vállalkozás lett, mint az előző évi. De így a következő tanév úgy indulhatott, hogy mindkét általános iskolai osztály országos beiskolázású, és – részben – előzetesen ismert tanulókból álló lett.

A minisztérium három évi költségtámogatás után visszavonult attól, mert a kísérletet támogató pénzüsszeget át kellett adnia a Közoktatás Fejlesztési Alapba. A levelező oktatást azonban a gimnázium nem adta fel, a hatodikosokkal a mai napig folytatja modernebb, számítógépes adatfeldolgozással.

Ami a tananyagot illeti, szó volt róla, hogy az általános iskolások a számukra készült speciális matematikai tagozat szerint tanulnak, majd bekerülve a gimnázium első osztályába, a gimnáziumi speciális matematikai rend szerint. Így azonban óhatatlanul – és feleslegesen – sok volt az átfedés, mire megindult az egyezkedés a minisztérium és az intézet között. A minisztérium először az ún. B óratervet írta elő, ami a Radnótira fordítva: „Előrehozott vizsgájú osztályok heti óraterve az I–IV. osztály számára 'B' típus; matematika és nyelvi érdeklődésű osztályok számára (technikával, két évfolyamos második idegen nyelvvvel, kötelező fakultációkkal stb.), majd 'rájöttek', hogy speciális osztályról van szó, és a gimnázium tervében is az szerepelt, hogy engedélyezték a speciális 'B' változatot (a fakultáció beépítése a speciális, itt a matematika tárgyba). Az utolsó módosításuk 1990. április 13-i keltezésű.” A tehetséggondozó matematika osztály számára az alábbi óratervet engedélyezem az 1990/91-es tanévtől. Az érvényben lévő 'B' óratervtől az alábbiakban térhetnek el:

	7.	8.	I.	II.	III.	IV.
Matematika	6	6	8	6	7	9
Rajz és műalkotások elemzése	1,5	1	–	1	1	1
Technika	1	1,5	–	–	2	1
2. idegen nyelv	–	–	3	3	–	–
Kötelező óraszám:	28	29	31	32	31	31
Fakultációs órakeret	2	2	–	2	2	2
Együtt:	30	31	31	34	33	33²³³

Az iskola álláspontja és érvelése a „Matematika Iskola mint hatosztályos modell” c. (összegezőfele) írásból olvasható ki.²³⁴

Kiindulási alapja az a fent már említett tény, hogy az általános iskola és a gimnázium anyaga között nagyon sok az átfedés. „Az